

บทที่ 2

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา - เขตการศึกษา 3" ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักการศึกษาและนักวิชาการ ทั้งในประเทศและในต่างประเทศ เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาค้นคว้า ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายและประเภทของวัฒนธรรม
2. ความสำคัญของวัฒนธรรม
3. การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม
4. ที่มาและลักษณะของวัฒนธรรมไทย
5. วิธีการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย
6. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานวัฒนธรรม
7. การศึกษากับการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย
8. บทบาทของครูสังคมศึกษาในการจัดการเรียนการสอนเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย
9. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนวัฒนธรรมไทยในโรงเรียนมัธยมศึกษา

1. งานวิจัยภายในประเทศ
2. งานวิจัยในต่างประเทศ

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายและประเภทของวัฒนธรรม

ในภาษาไทย คำว่า "วัฒนธรรม" เป็นคำที่มีมาจากภาษาบาลี และสันสกฤต ซึ่งแปลว่า "ธรรมเป็นต้นเหตุให้เจริญ" หรือ "ธรรมคือความเจริญ" ใช้เป็นหลักฐานทางราชการ ครั้งแรกในประเทศไทย เมื่อพุทธศักราช 2483

"วัฒนธรรม" เป็นคำสมาสระหว่างภาษาบาลีกับสันสกฤต คำว่า "วัฒน" มาจากภาษาบาลีว่า "วฒฺ" ซึ่งแปลว่า เจริญ งอกงาม ส่วนคำว่า "ธรรม" มาจากภาษาสันสกฤตว่า "ธรรม" ซึ่งหมายถึงความดี เมื่อเขียนตามรูปของภาษาบาลีล้วนๆ ก็คือ "วฒฺณมม"

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 (ม.ป.ป.:19) ได้ให้ความหมายว่า "วัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีงามของประชาชน"

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการที่สนใจในเรื่องวัฒนธรรมได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้หลายทัศนะที่สำคัญมีดังนี้คือ

สุชีพ ปุญญานุภาพ (2500:150) กล่าวว่า วัฒนธรรมคือระบบชีวิตของชุมชนหรือสังคม สังคมจะดำรงอยู่หรือดำเนินไปโดยไม่มีระบบชีวิตไม่ได้ ดังนั้นวัฒนธรรมกับสังคมก็อาจจะเรียกว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน บางครั้งเราใช้คำ 2 คำนี้ประจักษ์ว่าเป็นของสองสิ่งต่างหากจากกัน เราแยกเพื่อความสะดวกของการกล่าวเท่านั้น แท้จริงแล้วสังคมกับวัฒนธรรมแยกออกจากกันไม่ได้

ศิกฤทธิ ปราโมช (2520:1) ได้ให้ความหมายว่า "วัฒนธรรม หมายถึง การปลูกฝังสิ่งต่างๆแล้วได้มีการถ่ายทอดสิ่งที่ได้ปลูกฝังไว้นั้น ระหว่างสังคมชุดหนึ่งกับสังคมชุดต่อไป"

อนุมานราชชน (2515:103-104) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมว่า คือสิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงและปรับปรุง หรือผลิตสร้างขึ้นเพื่อความเจริญงอกงามในวิถีชีวิตของส่วนรวมถ่ายทอดกันได้อย่างกันได้ รวมทั้งผลิตผลของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อนสืบต่อเป็นประเพณีกันมา ตลอดจนความรู้สึก ความคิดเห็น ความประพฤติกิริยาอาการ หรือการกระทำ

ใดๆของมนุษย์ในส่วนรวมลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกัน และสำแดงให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อ ระเบียบประเพณี เป็นต้น เป็นมรดกแห่งสังคมซึ่งรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม

สุพิตรา สุภาพ (2518 : 119) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วัฒนธรรมหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมใดสังคมหนึ่ง มนุษย์ได้คิดสร้างกฎเกณฑ์วิถีในการปฏิบัติ การจัดระเบียบ ตลอดจนระบบความเชื่อ ความนิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ

พะอบ โปษะกฤษณะ (2524:87) ได้กล่าวว่า "วัฒนธรรม คือวิถีชีวิตที่ได้ปฏิบัติแล้วว่าได้ ว่าเหมาะสมกับสภาพของสังคมนั้น ๆ และมีการสืบทอดกันมา วัฒนธรรมมีประจำสังคม จึงแยกออกไปตามลักษณะของสังคม เป็นวัฒนธรรมกลุ่มใหญ่และวัฒนธรรมกลุ่มย่อย เป็นต้น"

พวงจิตต์ อธิคมน์ทะ (2525 : 4) ได้ให้ความหมายว่า "วัฒนธรรม ได้แก่ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นทั้งหมด เป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ ความรู้ ความเชื่อ ค่านิยมทัศนคติ วิถีชีวิต รวมทั้งผลผลิตของพฤติกรรมดังกล่าวด้วย สมาชิกในสังคมมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ และมีการถ่ายทอดไปยังชนรุ่นหลัง นอกจากนี้วัฒนธรรมจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ"

นิพนธ์ สุขสวัสดิ์ (2525 : 4) ได้อธิบายความหมายของวัฒนธรรมตามแนวของพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 ไว้ดังนี้

1. ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม คือ

1.1 ความเจริญทางวัตถุ หมายถึง มีการกินดี มีที่อยู่อาศัยดี มีเครื่องใช้สอยดี มียารักษาโรคดี

1.2 ความงอกงามทางจิตใจ หมายถึง ความซื่อสัตย์ มีความเมตตา กรุณา ความไม่เห็นแก่ตัวและไม่เบียดเบียนผู้อื่น

2. ลักษณะที่แสดงถึงความเป็นระเบียบเรียบร้อย คือ

2.1 ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการแต่งกาย จรรยา มารยาทในที่สาธารณะสถานหรือปรากฏแก่สาธารณชน

2.2 ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการปฏิบัติตน และ การปฏิบัติต่อบ้านเรือน

2.3 ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการประพัตินอันเป็นทางนำมาซึ่ง
เกียรติของชาติไทยและพระพุทธศาสนา

3. ลักษณะที่แสดงถึงความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ คือ
 - 3.1 ความสามัคคีของหมู่คณะ
 - 3.2 ความเจริญก้าวหน้าทางวรรณกรรม ศิลปกรรม
 - 3.3 ความนิยมไทย อันเป็นชาติบ้านเกิดเมืองนอนของตน
4. ลักษณะที่แสดงถึงศีลธรรมอันดีของประชาชน คือ
 - 4.1 ทำตนให้เป็นคนดีมีศาสนา
 - 4.2 การปฏิบัติตนในหลักธรรมของศาสนา
 - 4.3 การรักษาระเบียบประเพณีของศาสนา

"วัฒนธรรม" ตรงกับภาษาอังกฤษว่า "Culture" ซึ่งมีรากศัพท์จากภาษาละติน คือ "Cultura" มีความหมายว่า การเพาะปลูก หรือการปลูกฝัง อานนท์ อากาศิร (2525 : 20) ได้อธิบายความหมายเพิ่มเติมความหมายนี้ว่า มนุษย์เป็นผู้ปลูกฝังอบรมบ่มนิสัยให้เกิดความเจริญงอกงาม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2533:1) ได้ให้ความหมายว่า "วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ที่เกิดจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ วัฒนธรรมมีทั้งสาระและรูปแบบที่เป็นระบบความคิด วิถีการ โครงสร้าง ทางสังคม สถาบัน ตลอดจนแบบแผนและทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น"

Webster's New Collegiate Dictionary (1975 : 277) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "วัฒนธรรม คือ การพัฒนาสติปัญญาและความรู้สึกผิดชอบชั่วดีด้วยการศึกษาและฝึกหัดมาเป็นอย่างดี เป็นแบบแผนของพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งรวมทั้งการพูด การคิด การกระทำ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญาของแต่ละคนว่าได้รับรู้ไว้เพียงใด"

จากความหมายของวัฒนธรรมดังที่ได้กล่าวมา อาจสรุปได้ว่า วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมที่ครอบคลุมพฤติกรรมของคนในสังคมหรือการแสดงออกถึงวิถีชีวิตของคนในสังคม โดยแต่ละสังคมจะมีวัฒนธรรมเฉพาะเป็นของตนเอง

ประเภทของวัฒนธรรม

วัฒนธรรม เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ หรือ การดำรงชีวิตของมนุษย์ จึงทำให้มีผู้แบ่งประเภท หรือ เนื้อหาของวัฒนธรรมออกเป็นหลายประเภท ดังนี้

อนุমানราชชน (2516 : 99) ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ หมายถึง ความสะอาดสวยงามในการครองชีพ เป็นสิ่งจำเป็นเบื้องต้นในชีวิต ได้แก่ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นต้น
2. วัฒนธรรมทางจิตใจ หมายถึง สิ่งที่ทำให้ปัญญาและจิตใจมีความเจริญงอกงาม ได้แก่ การศึกษาวิชาความรู้ อันบำรุงความคิดทางปัญญา ศาสนา จรรยา ศิลปะ วรรณคดี กฎหมาย และระเบียบประเพณี เป็นต้น

แปลก สันธิรักษ์ (ม.ป.ป. : 41-46) ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. คติธรรม เป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักการดำเนินชีวิต และ จริยวัตร เป็นความซื่อสัตย์ สุจริต ความกตัญญู ความโอบอ้อมอารี ความเพียร เป็นต้น
2. เนติธรรม เป็นวัฒนธรรมทางกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับที่ทำให้คนในสังคมปฏิบัติตาม
3. วัตถุธรรม เป็นวัฒนธรรมเกี่ยวกับการแต่งกาย สร้างที่อยู่อาศัย ประกอบอาชีพ การประดิษฐ์ศิลปวัตถุและสิ่งของเครื่องมือต่าง ๆ
4. สหธรรม เป็นวัฒนธรรมทางสังคม เช่น การติดต่อกับกลุ่มชน มารยาทในการเข้าสังคมทุกชนิด

เนื่องจากการแบ่งแยกประเภทของวัฒนธรรมออกไปต่างๆ กัน ดังนั้น ปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2525 : 4) จึงได้พยายามรวบรวมวัฒนธรรมเข้าเป็นหมวดหมู่ตามหลักขององค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ดังปรากฏในเอกสารเผยแพร่ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งจำแนกวัฒนธรรมตามสากลได้ 5 สาขา คือ

1. สาขามนุษยศาสตร์ ได้แก่ ชนบธรรมเนียมประเพณี คุณธรรม ศีลธรรม จรรยา ค่านิยม ศาสนา ปรัชญา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี มารยาทไทยในสังคม การปกครอง กฎหมาย ฯลฯ
2. สาขาศิลปะ ได้แก่ ภาษา วรรณคดี ดนตรี วิจารณ์ศิลป์ สถาปัตยกรรม การละคร ประณีตกรรม ฯลฯ
3. สาขาช่างฝีมือ ได้แก่ การเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การทอผ้า การจักสาน การทำตุ๊กตา การทอเสื่อ การประดิษฐ์ การทำเครื่องปั้นดินเผา ฯลฯ
4. สาขาคหกรรม ว่าด้วยเรื่องอาหาร การแต่งกาย การตกแต่งบ้าน สารีภษาโรค การดูแลเด็ก ครอบครัว มารยาทในการกินอยู่ การต้อนรับแขก การประกอบอาชีพ ฯลฯ
5. สาขาการกีฬาและนันทนาการ ว่าด้วยเรื่องการเล่นเช่น มวยไทย ฟันดาบสองมือ ตะกร้อ ฯลฯ

กล่าวโดยสรุป เราอาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรม อาจแบ่งได้ 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ วัฒนธรรมทางด้านวัตถุและวัฒนธรรมทางด้านจิตใจ วัฒนธรรมทั้ง 2 ประเภทนี้จะต้องมีความสัมพันธ์กันในทางสมดุลย์ จึงจะเกิดความเจริญออกงามทางวัฒนธรรมขึ้นได้

2. ความสำคัญของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมมีความสำคัญยิ่งต่อมนุษย์ ดังจะเห็นได้จากการเข้าไปแทรกซึม เป็นวิถีการดำเนินชีวิต รวมทั้งการกำหนดแนวทางในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก การสร้างระบบการศึกษา อบรมที่กำหนดว่า สิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี ตลอดจนกำหนดเป้าหมายของชีวิตว่าควรเป็นอย่างไร สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2525 : 6-8) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของวัฒนธรรมต่อการพัฒนาชาติบ้านเมือง มี 3 ประการ คือ

1. วัฒนธรรมสร้างความมั่นคงให้กับประเทศชาติ ทำให้คนในชาติเกิดความภูมิใจในลักษณะเฉพาะของตน เช่น ภาษา ชนบธรรมเนียมประเพณี มีความรักและหวงแหน ในฐานะมรดกของชาติ ก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นำไปสู่ความมั่นคงของชาติ ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ที่ทรงพระราชทาน

ไว้ว่า "งานด้านการศึกษา ศิลป และวัฒนธรรมนั้น เป็นงานสร้างสรรค์ความเจริญทางปัญญา และจิตใจ ซึ่งเป็นต้นเหตุ และองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของความเจริญด้านอื่นทั้งหมด และเป็นปัจจัยที่จะช่วยให้เรารักษา และดำรงความเป็นไทยไว้ได้สืบไป

2. วัฒนธรรมช่วยพัฒนาจิตใจของประชาชน และมีส่วนช่วยพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม และประเทศชาติรากฐานของวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ประพฤติดี ปฏิบัติดี ย่อมมีส่วนให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและชาติบ้านเมืองในที่สุด

3. วัฒนธรรมสร้างสันติสุข ในการอยู่ร่วมกันระหว่างคนในชาติและ ระหว่างประเทศ วัฒนธรรมของคนกลุ่มต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ มีหลักการและสาระไปใน ทิศทางเดียวกัน คือ เพื่อความดี ความงาม ความเจริญก้าวหน้า และความสุขในการดำเนินชีวิต จะแตกต่างกันก็แต่ในเรื่องของกิจกรรมและความละเอียดเท่านั้น การศึกษาให้เข้าใจสาระแก่น แก่ของวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน จะทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน และประสานสัมพันธ์สาระที่เป็น ประโยชน์แห่งความดีนั้นร่วมกันได้

นอกจากนี้ อนุมานราชชน (2516 : 16) ได้กล่าวถึงความสำคัญของ วัฒนธรรมที่มีต่อชาติไว้ดังนี้ คือ

1. เป็นเครื่องแสดงถึงความเป็นอยู่ ความเจริญ และเชิดชูเกียรติ ของบุคคลและชาติ
2. เป็นเครื่องแสดงถึงบุคลิกลักษณะของประเทศและเชื่อมโยงอายุ ของชาติ
3. เป็นเครื่องมือสำคัญในการกล่อมเกล่าให้สมาชิกประพฤติปฏิบัติ ไปตามทำนองคลองธรรม รักหมู่คณะ ส่งเสริมการทำความคิดและการดำรงอยู่ของชีวิต

เกียรติศักดิ์ อิชยานนท์ (2527 : 42) ได้กล่าวถึงความสำคัญของ วัฒนธรรมในด้านมานุษยวิทยาและสังคมวิทยา ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่กำหนดและกำเนิดระเบียบแบบแผน ประเพณี ข้อบังคับ กฎหมาย สิ่งของเครื่องใช้ของสังคม โดยมีลักษณะที่แตกต่างกันไปในแต่ละสังคม
2. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์

3. วัฒนธรรมเป็นสิ่งควบคุมสังคม และสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นแก่สังคม

จึงนับได้ว่า วัฒนธรรมมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ แต่เมื่อดำเนินถึงกระบวนการทางวัฒนธรรมจะพบว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เผยแพร่หรือกระจายจากสังคมหนึ่งไปสู่สังคมหนึ่งได้ เมื่อเป็นเช่นนี้วัฒนธรรมหนึ่งย่อมเข้าไปผสมผสานหรือมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมอีกสังคมหนึ่ง ซึ่งบางครั้งก็เข้าไปครอบงำวัฒนธรรมเดิม จนทำให้วัฒนธรรมเดิมถูกลืมเลือนและคลายความสำคัญลงไป โดยเฉพาะตัววัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากอดีตและเป็นวัฒนธรรมที่ดำรงอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งถ้าหากวัฒนธรรมเดิมสูญสิ้นหรือถูกกลืนโดยวัฒนธรรมของสังคมอื่น สังคมนั้นย่อมหมดความเป็นตัวของตัวเอง ดังนั้น การอนุรักษ์วัฒนธรรมของสังคมจึงมีความสำคัญต่อความมั่นคงและความคงอยู่ของชาติอย่างยิ่ง

3. การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม

ธีราภรณ์ นาคพิน (2521 : 30-34) ได้กล่าวว่า "สาเหตุการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไทยเกิดจาก

1. การเดินทาง ความเจริญทางการคมนาคม การติดต่อสื่อสาร ทำให้มีการหลั่งไหลของวัฒนธรรมต่างชาติ
2. การบังคับทางการเมือง เช่น สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม บังคับให้แต่งกายแบบฝรั่ง ให้เปลี่ยนภาษาพูดให้ทันสมัย เท้าเทียมต่างชาติ
3. สภาพแวดล้อม วัฒนธรรมบางอย่างเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน เช่น การนุ่งผ้าโจงกระเบน"

พิศวง ธรรมพินทา (2523 : 172) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงแบบของวิถีชีวิตทางความคิด ความเชื่อ กฎเกณฑ์ ค่านิยม บรรทัดฐาน และรูปแบบของศิลปะ เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม อาจเกิดขึ้นได้ทั้งภายในและภายนอก การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากภายใน มีสาเหตุจากการค้นพบหรือการประดิษฐ์ (Discovery or

invention) และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายนอก เรียกว่า การกระจาย (Diffusion) ลักษณะการเปลี่ยนแปลงอาจเป็นไปอย่างช้า ๆ (static) หรืออย่างรวดเร็ว (Dynamic) ก็ได้

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจะมีมากขึ้นหรือน้อยขึ้นอยู่กับการศึกษาปฏิบัติของคนในสังคม พฤติกรรมของสังคมมี 2 แบบ คือ พฤติกรรมในอุดมคติ (Ideal behavior) และพฤติกรรมที่ปฏิบัติจริง (Actual behavior) ถ้าเลือกปฏิบัติพฤติกรรมตามอุดมคติก็จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเพียงเล็กน้อย จากปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่เป็นอยู่ในสังคมไทยจะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมของไทยกำลังอยู่ในห้วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงในอัตราที่รวดเร็ว เพราะมีพฤติกรรมที่ปฏิบัติจริงในการรับวัฒนธรรม หรือเพ็งเล็งค่านิยมทางเศรษฐกิจมากกว่า จึงทำให้มีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมสูง

พจนานุกรม อธิคมบัณฑิต (2525 : 17) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้น สืบเนื่องมาจาก

1. การขอยืม (Borrowing) จากวัฒนธรรมอื่นเป็นการรับเอาเทคนิคแนวความคิด หรือวัตถุต่าง ๆ ของสังคมอื่นโดยจะต้องดูถึงความเหมาะสมกับสิ่งที่เรารับเอามาใช้ได้ หรือเป็นที่ยอมรับในสังคมหรือไม่
2. การค้นพบ (Discovery) เป็นการค้นพบข้อเท็จจริง (Facts) ซึ่งไม่เคยรู้มาก่อน ทำให้ได้ความรู้ใหม่
3. การประดิษฐ์ (Invention) ได้แก่ สิ่งที่เกิดขึ้นจากการรวมเอาเทคนิควิธีการ หรือความคิดเดิมและความรู้ใหม่ เป็นการนำความรู้ที่มีอยู่แล้วเพื่อทำสิ่งอื่นขึ้นมา
4. นวัตกรรมหรือการคิดประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ (Innovation) หมายถึง ความคิด พฤติกรรม หรือสิ่งของซึ่งเป็นของใหม่รูปแบบและปริมาณแตกต่างจากรูปแบบเดิมที่เคยคงอยู่ นวัตกรรมจะใช้คลุมทั้งหมดในเรื่องการเปลี่ยนแปลงและเกิดสิ่งใหม่
5. การกระจาย (Diffusion) หมายถึง การที่วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งกระจายไปยังสังคมอื่น เป็นกระบวนการที่มีทั้งการให้และการรับ เมื่อมีการปะทะสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรมของแต่ละสังคม

อานนท์ อาภาภิรม (2525 : 56-57) กล่าวว่า "สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เกิดจาก

1. การเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ เช่น สภาพดินฟ้าอากาศจะกระตุ้นให้มนุษย์ประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ เพื่อควบคุม ฝ่าแปรการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว
2. การเปลี่ยนแปลงความต้องการของมนุษย์ มนุษย์มีหัวใจปัญหาสูงขึ้น มีความเปลี่ยนแปลงทางความคิดตลอดเวลาจึงนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงเพื่อแสวงหาและตอบสนองความต้องการของตนที่เพิ่มขึ้น
3. การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางสังคม เช่นจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นจึงมีการแข่งขันการประกอบอาชีพมากขึ้น ตลอดจนการขัดแย้งระหว่างชนชั้นเพิ่มมากขึ้น เป็นปัญหาสังคมจึงต้องหาวิธีการและสร้างระเบียบปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหานั้นอย่างถูกต้อง
4. การแลกเปลี่ยนหิบบัณฑิตวัฒนธรรม มนุษย์ในสังคมต่าง ๆ มีการติดต่อสื่อสารกันตลอดเวลา การคมนาคมติดต่อทำได้สะดวกรวดเร็ว การแลกเปลี่ยนหิบบัณฑิตวัฒนธรรมจึงเป็นไปอย่างกว้างขวาง มักจะปรากฏว่า มนุษย์ในสังคมที่กำลังพัฒนานิยมหิบบัณฑิตวัฒนธรรมของสังคมที่เจริญแล้ว"

เมื่อวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและถ้าการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นไปโดยรวดเร็ว ก็จะทำให้เปลี่ยนบุคลิกลักษณะของวัฒนธรรมนั้น ๆ ให้หมดเอกลักษณ์ของตนเอง ความสำคัญของสัญลักษณ์ของตนและของส่วนรวมจะเปลี่ยนไปมาก จนในที่สุดก็จะมีสิ่งใดเหลือแสดงลักษณะของวัฒนธรรมเดิมของตนเองต่อไป ฉะนั้นการที่วัฒนธรรมจะมีความเจริญออกมาได้ก็ต้องมีหลักในการเปลี่ยนแปลง คือ แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงและการเคลื่อนไหว แต่ในขณะที่เดียวกันควรมีเสถียรภาพอยู่ด้วย แต่สังคมไทยในปัจจุบันอยู่ในสภาพที่รับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาอย่างเต็มที่ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านวัตถุและด้านจิตใจมากขึ้น จนละเลยที่จะสนใจและปฏิบัติตามวัฒนธรรมอันดีงามของไทย ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาบางประการเกี่ยวกับตัววัฒนธรรมของชาติ ดังที่ วีระ บำรุงรักษา (2525 : 48-49) ได้กล่าวถึงปัญหาของตัววัฒนธรรมของชาติไว้หลายประการสรุปได้ว่า

1. วัฒนธรรมของชาติ ทั้งวัฒนธรรมส่วนรวม และวัฒนธรรมพื้น

บ้านดำเนินไปอย่างเลื่อนลอยไม่มีทิศทางและเป้าหมายที่แน่นอนเป็นเวลาประมาณ 20 ปีเศษ จนกระทั่งคนในชาติจำนวนไม่น้อยและในทุกกระดับ ไม่สามารถเข้าใจอย่างถูกต้องว่า วัฒนธรรมคืออะไร มีคุณประโยชน์อย่างใดกันแน่

2. วัฒนธรรมของชาติในส่วนย่อยต่างๆ เช่น ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านปรัชญาและความเชื่อ ด้านการช่างฝีมือและงานอาชีพ ด้านเกมการละเล่นดั้งเดิม พื้นบ้าน พื้นเมือง และด้านอาหารการกิน ยาพื้นบ้าน และอื่นๆถูกวัฒนธรรมตะวันตกและวัฒนธรรมต่างชาติ เข้ามามีอิทธิพลเหนือและเข้าแทนที่เป็นจำนวนมาก ระบบการศึกษาที่ดี ระบบเศรษฐกิจที่ดี ระบบการเมืองการปกครองที่ดี และระบบอื่นๆ ที่ได้รับจากตะวันตก ได้เข้ามาดบังรัศมีวัฒนธรรมดั้งเดิม จนไม่มีใครทราบแน่ชัดว่า แต่เดิมนั้นเรามีวิถีชีวิตในเรื่องนั้น ๆ ของเราอย่างไร

3. ระบบการศึกษาของชาติ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างสรรค์ และถ่ายทอดวัฒนธรรม ไม่ได้มีบทบาทในการถ่ายทอดวัฒนธรรมของชาติอย่างจริงจัง จะสังเกตได้จากหลักสูตรการศึกษาทุกระดับที่ใช้ในสถาบันการศึกษามุ่งถ่ายทอดวัฒนธรรมสากล คือ- ความรู้ และประสบการณ์ของต่างวัฒนธรรมมากกว่าวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ในสังคมไทยซึ่งมีส่วนสำคัญในการสร้างช่องว่างระหว่างวัย ช่องว่างระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบทและช่องว่างในระบบย่อยอื่น ๆ

4. วัฒนธรรมของชาติส่วนใหญ่ไม่ว่าวัฒนธรรมโดยส่วนรวมและวัฒนธรรมพื้นบ้านยังอยู่ในสภาพดั้งเดิมและนับวันจะทรุดโทรมลงไป ทั้งนี้เพราะความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านและประชาชนวัยเกษียณอายุ ส่วนใหญ่มิได้มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและไม่ปรับให้เป็นหลักวิชาการ เช่น หลักวิชาเกี่ยวกับยาพื้นบ้านพื้นเมือง หลักวิชาช่างและอาชีพชาวบ้าน หลักวิชาวรรณกรรมพื้นบ้าน หลักวิชาการแสดงและสื่อมวลชนพื้นบ้าน เป็นต้น จึงยังคงอยู่ในสภาพวัฒนธรรมทางวาจา คือ การเล่าสืบต่อและจดจำกันมาจึงยากแก่การที่จะนำไปถ่ายทอดในระบบการศึกษาซึ่งอาศัยข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษร

5. วัฒนธรรมไทยประเภทลายลักษณ์อักษร ซึ่งมีจำนวนจำกัดและบรรพบุรุษได้จารึกไว้ในศิลาจารึกบ้าง สมุดข่อยและใบลานนั้นชำรุดสูญหายและตกไปอยู่ในมือของต่างชาติที่มองเห็นคุณค่าเป็นจำนวนมากไม่ได้รับการปริวรรตให้เป็นภาษาเขียนปัจจุบันจึงเผยแพร่

ไม่ได้ มีหน้าเข้าผู้ที่มีความรู้ในภาษาและอักษรโบราณเหล่านั้นนับวันที่จะมีจำนวนน้อยลงทุกวัน

6. วัฒนธรรมของชาติอยู่ในสภาพตกต่ำในหลาย ๆ ด้าน นั่นคือ ความคิด ความรู้ และประสบการณ์ในวิถีชีวิตที่คนไทยส่วนใหญ่ได้รับสืบทอดมาจากบรรพบุรุษทางวาจาทางการฝึกหัดโดยตรงจากปู่ ย่า ตา ยาย และจากการสังเกตแบบอย่างนั้น ไม่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิต คนที่มีความรู้เหล่านั้นจึงไม่มัวงานทำเพราะผลิตผลและความสามารถเหล่านั้นไม่ช่วยแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการของยุคสมัยได้ หรือมาตราว่าช่วยแก้ไขได้แต่เมื่อเทียบกับผลงานทางเทคโนโลยีแล้ว การผลิตหรือการดำเนินชีวิตตามความคิด ความรู้และประสบการณ์เดิมจะเป็นการลงทุนที่แพงกว่ากันมาก ความรู้เหล่านั้นเป็นหมัน ตกงานหมดศักดิ์ศรี ขาดความเชื่อมั่น และถูกประณามว่าเป็นผู้ด้อยการศึกษา และเป็นผู้ด้อยพัฒนาตามไปด้วย

7. การที่คนส่วนใหญ่และแม้กระทั่งผู้นำของชาติจำนวนไม่น้อย มองเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมของชาติน้อยไปดังกล่าว การดำเนินงานวัฒนธรรมจึงเป็นงานของกลุ่มน้อยที่ไม่มีอำนาจและทุนทรัพย์อาจจะจะเป็นนักวิชาการ หรือผู้มีความรักและเข้าใจคุณค่าของวัฒนธรรมแต่ละเรื่องเหล่านั้นที่พยายามรักษา ปลูกปล้ำค่าจน วัฒนธรรมอันเป็นที่รักของเขาไว้ ดังนั้น งานปริวรรต งานพัฒนา และงานส่งเสริมวัฒนธรรมจึงดำเนินไปอย่างลำบาก การขาดแคลนทุนทรัพย์ และบุคลากรเป็นอุปสรรคอันใหญ่หลวง

8. วัฒนธรรมในชีวิตประจำวันของประชาชนที่ด้อยการศึกษาและสังคมเมือง เช่น ยาสมุนไพรพื้นบ้าน อาหารพื้นบ้าน และการละเล่นพื้นบ้านจำนวนมาก แม้ยังเป็นวัฒนธรรมที่ยังมีชีวิตและยังคงผูกพันอยู่กับชีวิตของชาวบ้านยังมีได้นำหลักวิชาการสมัยใหม่มาพัฒนาให้ก้าวหน้าและยังไม่มีหน่วยงานราชการหรือเอกชนใดๆ เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ดังนั้น วัฒนธรรมในการกินอยู่ การใช้ยา และการละเล่น พักผ่อนหย่อนใจจึงต้องปรับปรุงมาก

9. วัฒนธรรมด้านจิตใจ คือ ศาสนา ความเชื่อ ปรัชญา ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรม ซึ่งผูกโยงไปถึงอุดมการณ์แห่งชาติถูกปล่อยปละละเลยให้เป็นนามธรรม ที่ไม่มีความหมายอะไร ระบบการศึกษา ระบบการพัฒนาฝึกอบรมคนทุกรูปแบบซึ่งควรจะดำเนินการให้บังเกิดผลกลับเป็นเรื่องที่สถาบันการศึกษาไม่ได้ให้ความสำคัญ หลักวิชาและวิธีการเรียน

การสอนมิได้ปรับปรุงให้ดีกว่านี้ ครูบาอาจารย์จำนวนไม่น้อยไม่มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องนี้ ฉะนั้นปัญหาวัฒนธรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม จึงเป็นปัญหาสำคัญในขณะนี้

อานนท์ อาภาภิรม (2526 : 99) ได้กล่าวถึงแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

1. วัตถุนิยม (Materialism) ในสมัยก่อนคนไทยส่วนใหญ่มีชีวิต

ความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ตามครรลองชีวิตในระบบงานเกษตรกรรมกล่าวคือ เครื่องมือ เครื่องใช้ ในการประกอบอาชีพมีลักษณะง่าย ๆ ไม่มีการคิดแปลงหรือปรับปรุงมากนัก เมื่อความเจริญ ทางอุตสาหกรรมขยายตัวขึ้น ผลผลิตที่ทางอุตสาหกรรมได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิต ของคนไทยมากขึ้นโดยลำดับ คนไทยในปัจจุบันจึงมีวัตถุอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้นมากมาย ตั้ง แต่วิทยุไปจนถึงรถยนต์

ผลผลิตที่ทางอุตสาหกรรมดังกล่าวมีส่วนยกระดับมาตรฐาน การดำเนินชีวิต (Standard of living) ของคนไทยโดยส่วนรวมให้สูงขึ้น เป็นผลให้วิถีชีวิต (Way of life) ของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปด้วย เช่น มีเครื่องทุ่นแรงสมัยใหม่แทนเครื่องมือ เครื่องใช้สมัยเก่า มีสิ่งบำเรอความสะดวกสบายและความสุขของคนไทยเพิ่มขึ้น เช่น วิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์ เป็นต้น

ในขณะเดียวกัน วัตถุเหล่านี้ได้กลายมาเป็นเครื่องกำหนด ฐานะ (Status) ของบุคคลในสังคมไป เช่น การเป็นเจ้าของรถยนต์คันใหญ่ ถือว่าเป็นชนชั้น สูง ฉะนั้น วัตถุจึงเป็น "ค่านิยม" อันสำคัญของสังคมไทยในปัจจุบัน จนกล่าวได้ว่า วัตถุกลายเป็น จุดหมายปลายทางเชิงวัฒนธรรม (Cultural Goal) ของคนไทยส่วนใหญ่

2. การนิยมวัฒนธรรมตะวันตก การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม อีกประการหนึ่งคือ การนิยมวัฒนธรรมตะวันตกซึ่งเป็นผลจากการเผยแพร่จริยธรรม (Cultural Diffusion) เช่น ทางภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์ และการนำเข้ามาของคนตะวันตกในปัจจุบันนี้ วัฒนธรรมตะวันตกได้รับการปฏิบัติอย่างแข็งขันในหมู่หนุ่มสาวที่เรียกว่า "วัยรุ่น" ซึ่งเป็นวัยที่ ชอบการเปลี่ยนแปลง และโดยเหตุที่ประชากรส่วนใหญ่ของสังคมไทยเป็นบุคคลที่อยู่ในวัยดังกล่าว

ฉะนั้น "วิษุวัต" จึงมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยอยู่มาก

กล่าวโดยทั่วไปได้ว่า ปัจจุบันและในอนาคตอันใกล้นี้ วัฒนธรรมมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงด้วยการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาใช้ในสังคมมากขึ้นโดยลำดับ นับตั้งแต่การแต่งกาย การกีฬา การดนตรี ตลอดจนขนบธรรมเนียมบางส่วนของวัฒนธรรมตะวันตก จึงทำให้เกิดการวิตกไปว่า การรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกบางอย่าง อาจเป็นอันตรายต่อวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไทย

3. การใช้หลักวัฒนธรรมสากลความสะดวกรวดเร็วในการสื่อสารคมนาคมทำให้เกิดการเผยแพร่ผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมของสังคมต่างๆ ทำให้เกิดแบบของวัฒนธรรมอันมีหลักสากลคือ มีการปฏิบัติโดยทั่วไปหรือที่เรียกว่า "วัฒนธรรมสากล" เช่น หลักสากลนิยม ถือ วันที่ 1 มกราคมของปีเป็นวันเริ่มต้นปีใหม่หรือศักราชใหม่ ประเทศไทยซึ่งถือวันที่ 1 เมษายน ของปีเป็นวันขึ้นปีใหม่ต้องยกเลิกประเพณีเดิมและยอมรับหลักสากลโดยเปลี่ยนกำหนดวันขึ้นปีใหม่จากวันที่ 1 เมษายนของปีที่เคยปฏิบัติมาเป็นวันที่ 1 มกราคม ซึ่งนานาประเทศถือเป็นหลักสากลมาใช้แทนเพื่อความสะดวกในการติดต่อกับนานาชาติ

4. ที่มาและลักษณะของวัฒนธรรมไทย

นิพนธ์ สุขสวัสดิ์ (2525 : 81-85) ได้กล่าวถึง ที่มาของวัฒนธรรมไว้ดังนี้ คือ

1. ศาสนา เป็นรากฐานของวัฒนธรรม เพราะศาสนาต่าง ๆ ย่อมมีคำสอนมุ่งหมายให้ผู้นับถือได้ผลอย่างเดียวกัน คือ ความดี นำผู้ปฏิบัติตามคำสอนให้เป็นคนดี แม้คำสอนของแต่ละศาสนาจะผิดกันบ้าง แต่จุดมุ่งหมายก็จุดเดียวกัน คือ ละความชั่วประพฤติกความดีเป็นหลักของวัฒนธรรมทางจิตใจและศาสนาย่อมแสดงออกให้เป็นวัฒนธรรมสาขาต่าง ๆ เช่น ศิลปกรรม วรรณกรรม ได้แก่ โบสถ์ วิหาร สถูปเจดีย์ สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่สืบเนื่องมาจากศาสนาทั้งสิ้น

2. ประเพณี ชาติต่าง ๆ ย่อมมีประเพณีประจำชาติ และถ่ายทอดกันมา โดยลำดับ หากประเพณีนั้นเป็นของดีอยู่แล้วก็รักษาไว้เป็นวัฒนธรรมประจำชาติ หากไม่ดีก็แก้ไข เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเทศะ โดยเฉพาะประเพณีของไทยก็ยิ่งรักษาไว้เป็นวัฒนธรรมประจำชาติ เช่น การเกิด การบวชนาค การแต่งงาน การทำบุญอายุ การตาย ประเพณีเกี่ยวกับการ ตระกูล สังกษานต์ ลอกระทง ล้วนเป็นที่มาของวัฒนธรรมทั้งนั้น

3. ชนชาติ หลักของชนชาติย่อมมีเกิด มีเจริญ คนเกิดมาก็เจริญเติบโต แม้มันไม้ก็เช่นเดียวกันไม่ได้ยั้งยั้งที่ย่อมจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา เพราะฉะนั้น ชนชาติทั้งที่มีวิญญานและไม่มีวิญญานจึงเป็นเหตุที่ทำให้คนเราอาศัยนำมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดวิวัฒนาการ

วัฒนธรรมไทยจัดเป็นมรดกที่สำคัญของชาติ เป็นเครื่องหมายแห่งความภาคภูมิใจของคนไทยทั้งมวล ซึ่งบรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ขึ้นและสืบทอดมาสู่คนรุ่นลูก รุ่นหลานและด้วยเหตุที่สิ่งแวดล้อมทางชนชาติเป็นผู้กำหนดขอบเขตพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ เมื่อมนุษย์รู้จักคิดสร้างสรรค์ก็จะพยายามเอาชนะชนชาติทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ นั่นคือมนุษย์เริ่มสร้างวัฒนธรรมขึ้นโดยมีสิ่งแวดล้อมทางชนชาติเป็นตัวผลักดัน วัฒนธรรมไทยก็ถือกำเนิดขึ้นในลักษณะเดียวกันนี้ อานนท์ อากาภิรม (2525 : 96-97) ได้กล่าวถึงที่มาของวัฒนธรรมไทยว่า เกิดจากปัจจัยดังต่อไปนี้

1. สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เช่น ประเพณีลอกระทง แข่งเรือ เหล่านี้เกิดจากสภาพภูมิศาสตร์ของไทยเป็นที่ราบลุ่มเต็มไปด้วยแม่น้ำลำคลอง ประเพณีเกี่ยวกับน้ำจึงเกิดขึ้น

2. ระบบเกษตรกรรม เป็นที่มาของวัฒนธรรมไทยหลายประการ เช่น ประเพณีแห่นางแมวขอฝน ประเพณีลงแขก การละเล่นพื้นบ้าน เพลงเดินกำรำเคียว เป็นต้น

3. ค่านิยม มีความเกี่ยวพันกับวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด ค่านิยมบางอย่างกลายเป็นแกนของวัฒนธรรม เช่น ความรักอิสระ เสรีภาพของคนไทย

4. การเผยแพร่ทางวัฒนธรรม เนื่องจากแต่ละสังคมมีลักษณะที่แตกต่างกันจึงเป็นเหตุให้เกิดการรับวัฒนธรรมของสังคมอื่นเข้ามาใช้โดยอาศัยการติดต่อค้าขายถิ่นฐาน

ตลอดจนระบบวิชาการและเทคโนโลยีอันทันสมัย วัฒนธรรมสำคัญ ๆ ซึ่งไทยได้รับอิทธิพลมาจากสังคมอื่น ได้แก่

4.1 ลัทธิพราหมณ์ เผยแพร่เข้ามาในสังคมไทยโดยผ่านทาง เขมร อินโดนีเซีย และมลายู ประเพณีต่าง ๆ ของไทย เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีอาบน้ำในพิธีต่าง ๆ ได้รับอิทธิพลมาจากลัทธิพราหมณ์ทั้งสิ้น

4.2 พุทธศาสนา เผยแพร่เข้ามาโดยผ่านทาง จีน พม่า และลังกา มีอิทธิพลสูงต่อแนวคิดและการดำเนินชีวิตของคนไทย จนกลายเป็นศาสนาประจำชาติ ประเพณีต่าง ๆ ได้เกิดขึ้นมากมาย เช่น การก่อบพระเจดีย์ทราย การทอดกฐิน การบวชเณร เป็นต้น

4.3 วัฒนธรรมตะวันตก หลังไหลเข้ามาในสังคมไทย สืบเนื่องมาจากความเจริญของวิชาการสมัยใหม่และการสื่อสารที่รวดเร็ว เช่น การแต่งกาย การกีฬา อาหาร ดนตรี เป็นต้น และมีแนวโน้มที่จะมีอิทธิพลอย่างสูงต่อสังคมไทยในปัจจุบันและอนาคต

จรัล พรหมอยู่ (2522 : 39-45) กล่าวว่าวัฒนธรรมไทยมีลักษณะเฉพาะตัวที่สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือลักษณะโดยทั่วไป และลักษณะที่แสดงออกถึงความเจริญงอกงามด้านต่างๆ

ลักษณะโดยทั่วไป วัฒนธรรมไทยมีลักษณะที่เป็นการถ่ายทอดจากคนรุ่นก่อน มาสู่คนรุ่นหลังด้วยการเรียนรู้ มิได้ถ่ายทอดกันในทางชีววิทยา เช่น เราเรียนรู้วิธีดำนา หว่านข้าว ก็เพราะสังคมไทยเดิมของเรามีอยู่แล้วและถ่ายทอดกันต่อลงมาเพื่อให้เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตในสังคมไทยเพราะสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม ต่อมาเมื่อมนุษย์มีการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ หรือปรับปรุงแก้ไขของเดิมให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ วัฒนธรรมไทยก็มีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปบ้าง เช่น สังคมไทยแต่ก่อนมีความคิดเห็นว่า ผู้หญิงควรทำงานในบ้าน ผู้ชายทำงานนอกบ้าน แต่ปัจจุบันผู้หญิงทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ชายมากขึ้น เป็นต้น

ลักษณะที่แสดงออกถึงความเจริญงอกงามด้านต่างๆ ได้แก่ ความเจริญทางวัตถุ หมายถึง การกินดีอยู่ดี คือ คนไทยเห็นความสำคัญในการกินดีอยู่ดีมาเป็นเวลานาน เพราะประเทศไทยเป็นเมืองอู่อาน้ำ มีอาหารอุดมสมบูรณ์ให้คนไทยได้บริโภคครบทั้งห้าหมู่ ความเจริญด้านจิตใจ หมายถึง การที่สังคมไทยได้พยายามอบรมลูกหลานให้มีความเมตตากรุณา

มีความซื่อสัตย์ ไม่เห็นแก่ตัว เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีลักษณะที่แสดงถึงความเป็นระเบียบเรียบร้อย ในการแต่งกาย จรรยาบรรณในการพูด รู้จักอ่อนน้อมกับผู้ใหญ่ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการปฏิบัติตน อันเป็นทางนำมาซึ่งเกียรติของชาติไทย เช่น เคารพธงชาติ ประมุขของประเทศ และสัญลักษณ์ซึ่งใช้แทนพระองค์ มีความสามัคคีกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทำตนเป็นคนมี ศาสตร์ด้วยการรักษาระเบียบประเพณีทางศาสนา คือ ร่วมพิธีทางศาสนาตามควรแก่โอกาส เช่น การทำบุญตักบาตร และพยายามปฏิบัติตามหลักธรรมของพุทธศาสนา

สุภัตรา สุภาพ (2520 : 141-143) ได้จำแนกลักษณะของวัฒนธรรม ไว้ว่าเป็นสิ่งที่ได้มาโดยการเรียนรู้จากมนุษย์ซึ่งเป็นสมาชิกในสังคมร่วมกัน เนื่องจากมนุษย์ไม่สามารถทำอะไรต่าง ๆ ได้โดยอาศัยสัญชาตญาณเช่นเดียวกับสัตว์ ดังนั้น จึงมีการถ่ายทอด วัฒนธรรม เช่น การแต่งกาย การนั่ง การเดิน การร้องเพลง ฯลฯ โดยการเรียนรู้ อาจจะ โดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม คนรุ่นเก่าจะถ่ายทอดวัฒนธรรมให้คนรุ่นต่อมาปรับเปลี่ยนความคิดค้นสิ่ง ใหม่ ๆ ขึ้น เพื่อเป็นการสร้างความเจริญให้แก่วัฒนธรรม วัฒนธรรมจึงเป็นมรดกทางสังคมที่คนยึด ถือเป็นวิถีชีวิตหรือแบบของการดำรงชีวิตซึ่งแตกต่างกันไปแต่ละสังคม และวัฒนธรรมจะมีลักษณะไม่ คงที่ เพราะจะคิดค้นปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพที่เปลี่ยนไปจึงทำให้วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลง อยู่เสมอ

พิศวง ธรรมพินทา (2523 : 164-166) ได้จำแนกลักษณะของ วัฒนธรรมไว้ว่า เป็นแบบพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ (Pattern of Learned Behavior) โดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว โดยมีการสร้างสรรค์ผลผลิตของพฤติกรรม (The Products of Behavior) เพื่อเป็นการดำรงชีวิตในรูปของวัตถุสิ่งของ เจตคติ ค่านิยม ความเชื่อและความรู้ ผลผลิต เหล่านี้มีการสืบทอดเป็นมรดกแห่งสังคม (Social Heritage) จากคนรุ่นหลังสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ทำ ให้วัฒนธรรมมีลักษณะเป็นของร่วมกัน (Culture is Shared) โดยกลุ่มสมาชิกของสังคมเป็นผู้ สร้างขึ้นและยึดถือเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิต (Way of Life) ที่มีการเปลี่ยนแปลงสะสมอยู่ ตลอดเวลา เพื่อให้เหมาะสมกับกาลสมัยและมนุษย์สามารถนำวัฒนธรรมไปประยุกต์ใช้ตามสภาพ ของสังคมที่ต่างกันไป

อาานนท์ อภาภิรม (2525 : 97-98) กล่าวถึง ลักษณะของ
วัฒนธรรมไทยไว้ว่า วัฒนธรรมไทยมีเอกลักษณ์ของตน ซึ่งสามารถแบ่งเป็นหัวข้อได้ดังต่อไปนี้

1. การทำบุญและการประกอบกรกุศล คนไทยส่วนใหญ่มีความเชื่อใน
กฎแห่งกรรม คนไทยจึงนิยมทำบุญประกอบกรกุศลอยู่โดยทั่วไป เช่น การทำบุญตักบาตร การช่วย
เหลือคนยากจนหรือทพผลภาพ
2. ความเป็นไท ประเทศไทยไม่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศใด
เลย ดังนั้น ความเป็นไทจึงเป็นรากฐานอันมั่นคงของวัฒนธรรมไทย กล่าวคือ คนไทยมีสิทธิเสรีภาพ
อย่างกว้างขวางในการเลือกแบบการดำเนินชีวิต
3. ความสนุกสนาน เนื่องมาจากความเป็นไท การดำเนินชีวิตของคน
ไทยจึงเป็นไปอย่างเสรีทั้งความอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร คนไทยจึงไม่เค็ดร้อนใจ
ในการทำมาหากิน มีชีวิตอยู่ด้วยความเบิกบานสำราญใจ
4. พิธีกรรม คนไทยมักจัดงานพิธีเพื่อแสดงออกถึงความมีหน้ามีตา
เช่น พิธีฉลองวันแต่งงาน งานเฝ้าศพ เป็นต้น และยังมีพิธีซึ่งแสดงออกในเรื่องของ ความขลัง
ความศักดิ์สิทธิ์ และกระบวนการที่มีระเบียบระบบอีกด้วย

กล่าวโดยสรุป วัฒนธรรมจึงมีลักษณะเป็นวิถีชีวิตหรือแบบแผนการดำเนิน
ชีวิตที่คนในสังคมยึดถือปฏิบัติร่วมกัน หรืออาจกล่าวว่าเป็นผลิตผลของพฤติกรรมเพื่อการดำรงชีวิต
ในสังคม สิ่งเหล่านี้ มีการสืบทอดเป็นมรดกของสังคมไทยการเรียนรู้จากชนรุ่นหนึ่งสู่ชนอีกรุ่นหนึ่ง
และมีการเปลี่ยนแปลงประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่แตกต่างกันไป ทั้งในด้านภูมิศาสตร์
ค่านิยม และระบบการดำรงชีวิตประจำวันของคนในสังคม

5. วิธีการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย

การอนุรักษ์วัฒนธรรม เป็นพฤติกรรมของการรักษา การถ่ายทอดและ
การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเดิมให้เหมาะสมกับสภาพอันแท้จริงของสังคมและธรรมชาติที่
แวดล้อมเพื่อให้วัฒนธรรมของสังคมดำรงอยู่และเจริญงอกงามตลอดไป ดังที่อนุมานราชชน
(2516:16) ได้กล่าวไว้ว่า "วัฒนธรรมของชาติใดจะเจริญงอกงามให้สัมพันธ์กับความหมายของคำว่า

วัฒนธรรม ก็อยู่ที่รู้จักเอาสิ่งดีเข้ามาและผลักเอาสิ่งที่ไม่ดีออกไป"

นิคม ทาแดง (2523 : 65-66) กล่าวถึง หลักการอนุรักษ์วัฒนธรรมว่าจำเป็นต้องดำเนินให้สอดคล้องกับวิถีการเกิดวัฒนธรรมอันประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ คือ การส่งเสริม การเผยแพร่ การรับเข้าและการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

1. การส่งเสริมวัฒนธรรม วัฒนธรรมสูญหายไปหรือจะคงอยู่และเจริญงอกงามสืบทอดมาได้ก็ต่อเมื่อบุคคลในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ รู้คุณค่าของวัฒนธรรมนั้น และยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมา แต่บุคคลจะเกิดความรู้ความเข้าใจได้ก็ต่อเมื่อได้รับการสื่อความหมาย และถ่ายทอดให้สามารถปฏิบัติด้วยตนเอง ดังนั้นจึงต้องมีการเข้าใจ การชักชวนและส่งเสริมให้มีการประกอบพฤติกรรมนั้น ๆ ด้วยตนเองก่อนจึงจะเกิดความซาบซึ้งและมองเห็นคุณค่าซึ่งเป็นพื้นฐานของการสืบทอด การรักษาลักษณะของและพฤติกรรมทางวัฒนธรรมนั้น ๆ ไว้

2. การเผยแพร่วัฒนธรรม การเผยแพร่วัฒนธรรมไปสู่ชุมชน หรือสังคมอื่นนำผลมาสู่การอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน คือ

2.1 เป็นการพิสูจน์ให้เห็นถึงความคล่องตัวและความดีของวัฒนธรรมนั้นว่าเป็นสิ่งดีงาม สามารถปรับให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมอื่นและวัฒนธรรมอื่นได้อย่างเหมาะสม

2.2 การแพร่ขยายของวัฒนธรรมจากชุมชนอื่นสร้างความภูมิใจให้แก่บุคคลในชุมชน เป็นแรงจูงใจให้มองเห็นคุณค่าและช่วยกันรักษาพัฒนาวัฒนธรรมนั้นสืบต่อไป

2.3 วัฒนธรรมที่แพร่ขยายไปสู่วัฒนธรรมอื่นย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อประสานกลมกลืนกับวัฒนธรรมของชุมชนอื่นซึ่งจะย้อนกลับมาเป็นแบบอย่างการเปลี่ยนแปลงแก่ชุมชนดั้งเดิม

3. การรับเข้า หมายถึง การรับเอาวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามาสู่ภายในชุมชนในลักษณะที่นำเข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมของชุมชน เพราะวัฒนธรรมจากชุมชนหรือสังคมอื่นย่อมมีบทบาทและอิทธิพลในฐานะเป็นสิ่งแวดล้อมของวัฒนธรรม เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชุมชนให้เหมาะสมกับกาลสมัยอยู่เสมอซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ชุมชนอนุรักษ์วัฒนธรรมของตนไว้ได้

4. การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม เป็นมรดกของสังคมที่ถ่ายทอดสืบต่อจากบรรพบุรุษตั้งแต่โบราณจนถึงรุ่นปัจจุบันเป็นเวลายาวนาน สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ถ้าคนในสังคมรู้แต่การรับถ่ายทอดจากบรรพบุรุษไว้ไม่รู้จักปรับปรุงและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ แปรลก ๆ เพิ่มเติมให้วัฒนธรรมของสังคมมีความคล่องตัวและเหมาะสมกับกาลสมัย ในที่สุดวัฒนธรรมนั้นก็ถูกกลืนและสูญไปจากสังคมเหมือนกับไดโนเสาร์ที่สูญพันธุ์ไปจากอาณาจักรสัตว์ ดังนั้น การที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมให้เจริญงอกงามเป็นเอกลักษณ์ของสังคมตลอดไป วัฒนธรรมนั้นจะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและเพิ่มเติมสิ่งแปลกใหม่เข้ามาอยู่เสมอ

นโยบายการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย

ประเทศไทยมีวัฒนธรรมเป็นของตนเองสืบทอดมาเป็นเวลาช้านาน วัฒนธรรมไทยนี้ ความเจริญก้าวหน้าไม่แพ้วัฒนธรรมของชาติอื่น สมควรที่เยาวชนในชาติจะรัก หวงแหน ปรับปรุงพัฒนาให้เป็นมรดกล้ำค่าของชาติต่อไป เพราะวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างเสริมความเจริญก้าวหน้าและความสามัคคีของคนในชาติ ถ้าวัฒนธรรมของชาติตาย ชาติก็ตาย วัฒนธรรมจะเจริญหรือเสื่อมย่อมขึ้นอยู่กับ ผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมว่าจะรู้จักอนุรักษ์และปรับปรุงให้ดีขึ้นเพียงใด คนในสังคมหรือในชาติจึงควรจะรู้จักส่งเสริมและสืบทอดวัฒนธรรมของชาติให้เป็นมรดกตกทอดกันต่อไป ทั้งจะต้องรู้จักหาของใหม่ที่ไม่ขัดและไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อของเดิมมาเพิ่มเติมปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและธรรมชาติของสังคม ทั้งจะต้องส่งเสริมให้แพร่ขยายไปในหมู่คนในชาติของตนและตลอดจนชนหมู่อื่นด้วย

ปัจจุบัน ประเทศชาติเริ่มขาดแคลนการสร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่ที่เหมาะสมกับกาลเวลา มรดกทางวัฒนธรรมทั้งทางวัตถุและจิตใจถูกทำลายทั้งโดยธรรมชาติและด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของคนรุ่นหลังก่อให้เกิดปัญหาขึ้น โดยเฉพาะปัญหาด้านขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี ภาษา กฎระเบียบและค่านิยมในสังคม คนไทยรุ่นหลังทอดทิ้งขนบธรรมเนียมประเพณีและหันไปใช้วัฒนธรรมต่างชาติมากขึ้น ประกอบกับสังคมไทยไม่ก้าวทันให้สมาชิกปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมหรือกฎหมายอย่างจริงจัง สิ่งเหล่านี้มีผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการปัจจุบันซึ่งยังคงใช้การบริหารระบบเก่าทำให้การปกครองทุกระดับขาดประสิทธิภาพ เพื่อเป็นการแก้ปัญหาดังกล่าว

รัฐจึงได้กำหนดนโยบายในการส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมวัฒนธรรมเพื่อเป็นหลักให้หน่วยงาน
ของรัฐ เอกชน และประชาชนร่วมกันรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมอย่างมีเป้าหมายตรงกัน
(สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ 2528 : 2-3) คือ ส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า วิจัย
ฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมไทยทุกด้าน เผยแพร่วัฒนธรรมสู่ประชาชนเพื่อให้มีการปฏิบัติวัฒนธรรม
อย่างแพร่หลาย ส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านและวัฒนธรรมของกลุ่มชนในท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชน
เข้าใจ ยอมรับในการผสมผสานวัฒนธรรม สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่าง
ประเทศ เพื่อเสริมสร้าง ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศและรู้จักเลือกสรรวัฒนธรรมต่างชาติมา
ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคม ตลอดจนส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐและเอกชนร่วมมือ
ประสานงานกันในการรักษา ส่งเสริม และแก้ปัญหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมเพื่อให้วัฒนธรรมมีบทบาทใน
การพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายส่งเสริมวัฒนธรรม รัฐจึงได้กำ
หนดแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
2520:15) ให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ให้มีบทบาทในการ
สร้างเสริมวัฒนธรรม โดยระบุไว้ดังนี้

หมวด 6 : ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรม พละนามัย สภาพแวดล้อม และ
กิจกรรมเยาวชน

ข้อ 50 รัฐพึงจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างและก่อให้เกิดความสำนึกใน
คุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรม ศาสนา ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม รวมทั้ง
สถานที่และวัตถุอันมีค่าทางประวัติศาสตร์

ข้อ 53 รัฐพึงสนับสนุนกิจกรรมเยาวชนและจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้
เยาวชนมีบุคลิกภาพที่ดี มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย มีทัศนคติที่ดีต่อวัฒนธรรมไทย ยึดมั่น
ร่วมมือกันดำรงรักษาและปกป้องสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

จากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับวัฒนธรรมไทย ทำให้หน่วยงานต่าง ๆ และ
ผู้สนใจด้านวัฒนธรรม ได้เสนอแนะวิธีการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยไว้ดังต่อไปนี้

คึกฤทธิ์ ปราโมช (2520:12-13) ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการสืบทอด
และเสริมสร้างวัฒนธรรมในเด็กและวัยรุ่นไว้ดังนี้

1. ชี้แจงให้เด็กเห็นว่าศิลปะหรือวัฒนธรรมมีความสำคัญต่อชีวิตและชาติ
อย่างไรบ้าง

2. ให้เด็กได้เข้าใจจุดมุ่งหมายของการสืบทอดและการเสริมสร้าง
วัฒนธรรม

3. มีวิธีการต่าง ๆ ในการสืบทอดและเสริมสร้างวัฒนธรรม การสืบทอด
และเสริมสร้างวัฒนธรรมนั้นทำเฉพาะในโรงเรียนยังไม่พอเพียงจะต้องจัดสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ
ด้วยเพื่อให้เด็กมีประสบการณ์ด้วยตนเองอย่างพอเพียงจึงจะทำให้เด็กเข้าใจซาบซึ้งในสิ่งต่าง ๆ
เหล่านั้นซึ่งนอกเหนือจากการเรียนควรมีการเสริมสร้างเจตคติและความสนใจให้เด็กด้วย

มณี พยอมยงค์ (2525 : 30-31) ได้แสดงข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์
วัฒนธรรมไทยว่าการจัดอนุรักษ์ส่งเสริมอาจทำได้โดย

1. การเก็บรักษาของเก่าแก่ทางวัฒนธรรม เป็นการสืบทอดมรดกของ
บรรพบุรุษ

2. ศึกษาวิธีการสืบทอดของบรรพบุรุษ โดยการเรียนเอาความรู้จากบิดา
มารดาซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น เช่น ช่างเหล็ก ช่างทอง แล้วอาจนำมาพัฒนาด้านรูปแบบให้ดีขึ้น

3. ศึกษาค่านิยมทางวัฒนธรรมของชาติโดยส่วนรวม คือ ศึกษาหาเหตุผลว่า
เขาทำอย่างนี้เพราะอะไร หรือมีค่าอย่างไร ถ้ารู้ค่าจะได้หวงแหนไว้

4. อนุรักษ์ ส่งเสริม วัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น การแต่งกาบ การกินอยู่

5. จัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมเพื่อรวบรวมงานทางวัฒนธรรมไว้ต้องทำโดยรีบด่วน
เพราะสิ่งที่มีค่าทางวัฒนธรรมได้ถูกทำลายลงมาก

6. รวบรวมผู้สนใจและผู้มีความรู้ทางวัฒนธรรมให้มีโอกาสทำงานร่วมกัน
และให้มีการอุปถัมภ์ บ้างแก่ผู้มีความรู้แต่ขัดสนทางทุนทรัพย์เพื่อจะได้ทำงานแก่ส่วนรวมดียิ่งขึ้น

7. ศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมระหว่างภาคต่างๆ ของประเทศ เพราะ
จะทำให้คนไทยถิ่นหนึ่ง ๆ รู้จักวัฒนธรรมอีกแห่งหนึ่งซึ่งจะเป็นบันไดไปสู่ความรัก ความสามัคคีกัน

8. จัดสอนวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่นักเรียนระดับประถมศึกษาและมีชมรมศึกษา
ทั่วประเทศเพื่อเป็นการปลูกฝังวัฒนธรรมให้กับเด็ก

ในการทำงานเดียวกัน รัฐบาลก็มองเห็นความสำคัญของการทำนุบำรุงรักษา ส่งเสริมวัฒนธรรมของชาติ โดยได้กำหนดไว้ตามนัยแห่งมาตรา 64 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ซึ่งได้ระบุไว้ว่า "รัฐพึงส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของชาติ" ดังนั้น คณะรัฐมนตรีจึงกำหนดนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ เพื่อเป็นหลักให้หน่วยงานของรัฐและเอกชน รวมทั้งประชาชนร่วมกันรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมอย่างมีเป้าหมายตรงกัน และประสานสอดคล้องต่อกันดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ 2525 ก : ภาคผนวก 7)

1. ส่งเสริมการบำรุงรักษาวัฒนธรรมไทยทุกด้านให้เจริญ ด้านการศึกษา ค้นคว้า วิจัย พัฒนาวัฒนธรรมไทย ให้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการแก้ปัญหา การดำเนินชีวิต และการพัฒนาประเทศ ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการป้องกันประเทศ ป้องกันการทำลายวัฒนธรรมและศาสนา และทำนุบำรุงศาสนาให้บริสุทธิ์ เพื่อเป็นหลักในการพัฒนาจิตใจประชาชน
2. เผยแพร่วัฒนธรรมไทยทุกด้านนำไปสู่ประชาชน ถึงขั้นปฏิบัติให้แพร่หลายยิ่งขึ้นเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมที่มีต่อเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรี ความสามัคคีและความมั่นคงของชาติ ตลอดจนเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันทั้งภายใน ประเทศและระหว่างประเทศ
3. ส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านและวัฒนธรรมของกลุ่มในท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจ เห็นคุณค่าและยอมรับวัฒนธรรมของท้องถิ่นซึ่งกันและกันก่อให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมอันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุขในชาติและมีความรัก ห่วงแหน วัฒนธรรมยิ่งขึ้น
4. สนับสนุนส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับต่างประเทศ เพื่อส่งเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างชาติรวมทั้งรู้จักเลือกสรรวัฒนธรรมของต่างชาติที่เผยแพร่เข้ามา ในประเทศไทยหรือผลจากการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม โดยนำมากลั่นกรองปรับปรุงดัดแปลงให้เหมาะสม กับวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยและความมั่นคงปลอดภัยของชาติ

5. สนับสนุนส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐและเอกชน ที่ดำเนินงานด้าน วัฒนธรรมได้ประสานงานกันอย่างใกล้ชิด โดยการระดมสรรพกำลังทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมให้มั่นคง เป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตของประชาชนตลอดจนร่วมกัน แก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม เพื่อให้วัฒนธรรมมีบทบาทสนับสนุนการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง

วิบูลย์ แซ่มชื่น (2526 : 45-49) ได้เสนอแนวทางพัฒนาวัฒนธรรมของ ชาติในโรงเรียน สรุปได้ดังนี้

1. การจัดตั้งองค์กรในโรงเรียน อาจตั้งในรูปของคณะกรรมการ เช่น คณะกรรมการจริยธรรมโรงเรียนหรืออาจมีกรรมการร่วมจากกลุ่มอำเภอหรืออาจจะเป็นคณะกรรมการ ส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมซึ่งจะเป็นผู้ศึกษาวิเคราะห์ปัญหา วางนโยบาย หรือแนวปฏิบัติใน โรงเรียนกำหนดแผนและโครงการวัฒนธรรมของโรงเรียนตลอดจนทำหน้าที่ควบคุมติดตามผลปรับปรุง การปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย องค์กรนี้จะจัดกิจกรรมตามโครงการต่างๆ ตามนโยบาย ตามแผนงาน ความรู้ ความสนใจของสมาชิก โดยการสนับสนุนของผู้บริหารโรงเรียน

2. สร้างบรรยากาศสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้เป็นแบบวัฒนธรรมที่พึง พิจารณา การมีแบบอย่างที่ดีทางวัฒนธรรมให้นักเรียนปฏิบัติภายในโรงเรียนมีความสำคัญอย่างยิ่ง อาจกล่าวได้ว่า ในการสอนจริยธรรมนั้นหากครูเป็นแบบอย่างที่ดีแล้ว ครูก็แทบจะไม่ต้องสอน จริยธรรมเลย

3. การจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมหรือหอวัฒนธรรมพื้นบ้านในโรงเรียน ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปศูนย์เล็ก ๆ โดยใช้มุมหนึ่งในหอสมุดหรืออาจจะอยู่ในรูปของหอวัฒนธรรมพื้น บ้านโดยเฉพาะ ให้เป็นที่สะสมรวบรวมผลงานต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม

4. การจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังอบรมพัฒนาและส่งเสริมเผยแพร่วัฒนธรรม อาจทำได้โดย

- 4.1 ให้มีองค์การนักเรียน นักศึกษา เพื่อส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่ม
- 4.2 จัดกิจกรรมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา
- 4.3 จัดสัปดาห์เพื่อการรณรงค์ส่งเสริมค่านิยมไทย
- 4.4 ส่งเสริมกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการปลูกฝัง

ค่านิยมที่แก่นักเรียน

5. การประกวดแข่งขันให้รางวัลและลงโทษ โดยการแข่งขันให้นักเรียน เห็นคุณค่าความดีงามของขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทยโดยการแข่งขันให้รางวัลเมื่อ ทำดีและลงโทษเมื่อทำไม่ดี ซึ่งอาจทำได้โดยการจัดประกวดต่าง ๆ

6. การสอนและการให้ปฏิบัติศีลธรรม จริยธรรมและค่านิยมซึ่งครูทุกคน ต้องถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องร่วมมือกันปฏิบัติ

7. การกำหนดแบบแผนการกระทำเป็นกิจวัตร เป็นการกระตุ้นและปลูกฝัง ค่านิยมแก่นักเรียน

8. การจัดบริการแนะแนวให้มีประสิทธิภาพ อาจจัดในรูปของหน่วยแนะแนว พิเศษ หรือจัดแบบกิจกรรมโสมรูปเป็นประจำก็ได้ ซึ่งจะช่วยให้ครูได้รู้จักนักเรียนดีขึ้น และทราบ ปัญหาทางด้านจริยธรรม และจะได้หาทางแก้ไขเปลี่ยนแปลงค่านิยมที่ไม่พึงปรารถนา

เกียรติศักดิ์ อิชยานันท์ (2527 : 48-49) ได้เสนอวิธีการที่จะอนุรักษ์และ ส่งเสริมวัฒนธรรมไทยไว้สรุปได้ดังนี้

1. อธิบายหล่อยให้วัฒนธรรมต่างชาติมา มีอิทธิพลเหนือจิตใจของเรา หรือ เหนือวัฒนธรรมไทย

2. ให้การสนับสนุนในด้านการศึกษา ค้นคว้า วิจัย ในเรื่องเนื้อหา สาระ และแก่นแท้ของวัฒนธรรมไทย เพื่อเป็นหลักฐานไว้แก่ชนรุ่นหลังต่อไป

3. ให้การอบรมสั่งสอน ปลูกฝังและเสริมสร้างขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมไทยแก่เยาวชนและประชาชน

4. ให้ประชาชนทุกคนและหน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและเอกชนยึดมั่น ในพระราชดำริสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ว่า "การรักษาวัฒนธรรม คือ การรักษาชาติ"

นอกจากนี้ อาภรณ์ สุขพยัคฆ์ (2529 : 49) ได้กล่าวถึง หลักในการ อนุรักษ์ และส่งเสริมวัฒนธรรมไว้ดังนี้

1. สอนให้นักเรียนเห็นว่าศิลปะ และ วัฒนธรรมนั้นมีคุณค่าและมีความสำคัญ ต่อชีวิตและประเทศชาติ

2. ช่วยกันชี้แนะให้นักเรียนได้ทราบเหตุผลของการอนุรักษ์และส่งเสริม-
วัฒนธรรม

3. ควรจะมีวิธีการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมกันอย่างไร

กล่าวโดยสรุป วิธีการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยนั้นควรคำนึงถึงสภาพ เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป โดยรู้จักปรับปรุงและพัฒนาวัฒนธรรมไทยให้ สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งบุคคลทุกฝ่ายในสังคมจะ ต้องร่วมมือกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูซึ่งจะต้องปลูกฝังให้เกิดความรู้สึกห่วงแหนต่อมรดกทาง วัฒนธรรม มีเจตคติและค่านิยมที่พึงประสงค์

6. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานวัฒนธรรม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2529 : 41-43) ได้
กล่าวถึงการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

การดำเนินงานวัฒนธรรมในแต่ละสังคม แท้จริงนั้นเป็นหน้าที่ของทุกคน และทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน สำหรับประเทศไทยเรานั้นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทย ได้กำหนดไว้ว่า รัฐพึงรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งหมายความว่า นอกจาก ประชาชนชาวไทยและหน่วยงานทั้งหลายจะได้รับการส่งเสริมการดำเนินงานวัฒนธรรมแล้ว รัฐเอง ก็มีหน้าที่ที่จะต้องรักษาวัฒนธรรมของชาติไปพร้อม ๆ กับประชาชนด้วย นั่นคือ ทุก ๆ กระทรวง ทบวงกรมจะต้องมีหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่ในการรักษาวัฒนธรรมของชาติ

ปัจจุบัน มีหน่วยงานของรัฐและเอกชนร่วมดำเนินงานวัฒนธรรมอยู่เป็น จำนวนมากซึ่งรวมทั้งหน่วยงานที่ปฏิบัติหน้าที่โดยตรงและโดยอ้อม หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ โดยตรงด้านวัฒนธรรม คือ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีหน่วยงานระดับกรมดำเนินงาน วัฒนธรรมถึง 3 กรม คือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กรมศิลปากรและกรมการ ศาสนา นอกจากนี้กรมอื่น ๆ อีก 11 กรม ก็ดำเนินงานวัฒนธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องอีกด้วย เพราะ กระทรวงศึกษาธิการ ถือว่า การศึกษานั้น คือกระบวนการถ่ายทอดและสร้างสรรค์วัฒนธรรม หน่วยงานอื่นที่ถือว่า มีหน้าที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมนั้นได้แก่ สำนักงานรัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทย

และทบวงมหาวิทยาลัย สำหรับสำนักนายกรัฐมนตรีนั้นมีหน่วยงานคือ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งปฏิบัติหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ และมีกองกลางของสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ปฏิบัติหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการส่งเสริมศิลปกรรมวัฒนธรรมและวินัยแห่งชาติ สำหรับหน่วยงานอื่น ๆ ซึ่งปฏิบัติงานเกี่ยวกับวัฒนธรรมนั้นได้แก่ มุขนิธิ และสมาคม ตลอดทั้งหน่วยงานเอกชน วัฒนาอาราม อีกเป็นจำนวนมาก

หน้าที่และภารกิจหลักของหน่วยงานที่ดำเนินงานวัฒนธรรมโดยตรงดังนี้ คือ

1. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นหน่วยงานที่ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2522 หน้าที่และ

ภารกิจหลักก็คือ การดำเนินงานที่คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติมอบหมาย ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องนโยบาย วางแผน ส่งเสริม ประสานงาน และติดตามการดำเนินงานวัฒนธรรมทั้งประเทศ จึงเป็นเสมือนหน่วยเสนาธิการด้านวัฒนธรรมไม่ใช่เป็นหน่วยปฏิบัติการทางด้านวัฒนธรรม ดังนั้นโครงการต่างๆ ที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ดำเนินการนั้นจึงเป็นโครงการในเชิงนโยบาย วางแผน ส่งเสริม ประสานงาน และติดตามผลทั้งสิ้น และถ้าจะมีพิเศษบ้างก็ได้อีกโครงการในลักษณะริเริ่มหรือทดลองเท่านั้น

2. กรมศิลปากร เป็นหน่วยงานปฏิบัติ มีหน้าที่และรับผิดชอบในการผดุงรักษา ส่งเสริม เผยแพร่ศิลปวิทยาการและวัฒนธรรมของชาติในด้านศิลปกรรม วรรณกรรม การศึกษา ค้นคว้า โบราณคดีและประวัติศาสตร์ การจดหมายเหตุแห่งชาติ และมีอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาบูรณะโบราณสถาน โบราณวัตถุและศิลปวัตถุของชาติ

3. กรมการศาสนา เป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการศาสนาและวัฒนธรรม และเป็นสำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 จึงมีหน้าที่เชิดชูทำนุบำรุงและส่งเสริมเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ถาวรมั่นคงทำหน้าที่สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคมในการปกครองพระสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย ตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎระเบียบ คำสั่ง และมติของมหาเถรสมาคม ถวายความอุปถัมภ์แก่คณะสงฆ์ไทย เป็น

เจ้าหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการสร้างวัด ตั้งวัด รวมวัด ย้ายวัด ยุบเลิกวัด การดูแลรักษา และจัดการศาสนสมบัติกลางเพื่อเพิ่มพูนทรัพย์สินของพระพุทธศาสนา เป็นเจ้าหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับศาสนสมบัติของวัด กิจการคณะสงฆ์เงินนิกาย และอนัมนิกาย อุบัติมภ์ บำรุงศาสนาต่าง ๆ ในประเทศ และจัดการจริยศึกษาแก่นักเรียน นักศึกษา และประชาชน

4. สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ เป็นหน่วยงานระดับกอง ในสำนักนายกรัฐมนตรี มีหน้าที่และภารกิจหลักเกี่ยวกับการดำรงรักษาเอกลักษณ์ของชาติในเรื่องสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และประชาธิปไตยและสนองงานของคณะกรรมการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งรัฐบาลแต่ละสมัยพิจารณาแต่งตั้งขึ้นเป็นคราว ๆ ไป หากรัฐบาลชุดใดไม่แต่งตั้งคณะกรรมการคณะนี้ สำนักงานก็ไม่ต้องปฏิบัติหน้าที่ใด ๆ ผลงานของสำนักงานจึงเป็นผลงานของคณะกรรมการ ซึ่งมีผลงานออกมาเป็นเอกสาร สิ่งพิมพ์ เผยแพร่ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ

5. คณะกรรมการส่งเสริมศิลปกรรมวัฒนธรรม และวินัยแห่งชาติ คณะกรรมการชุดนี้อาศัยกองกลางสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นเลขานุการ มีภารกิจเกี่ยวกับการกำหนดและเสนอข้อบทยในการส่งเสริม ศิลปกรรม วัฒนธรรมและวินัย โดยเฉพาะวินัยในสังคมและศิลปกรรมของประชาชน สิ่งที่เสนอและกำหนดให้เป็นนโยบายนั้น มีเป็นประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นเรื่องๆ และเป็นคราวๆ ไป มีภารกิจคล้าย ๆ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ อย่างไรก็ตามคณะกรรมการชุดนี้พิจารณาแต่งตั้งโดยรัฐบาลแต่ละสมัยเช่นเดียวกับคณะกรรมการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ หากรัฐบาลสมัยใดไม่แต่งตั้ง คณะกรรมการชุดนี้ก็สลายไปโดยปริยาย

ในการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยนั้น หน่วยงานของรัฐควรจะเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงาน พี่นฟู รักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมของชาติ โดยเฉพาะในสถาบันการศึกษาทั้งหลาย เพราะมีอยู่ทั่วประเทศ และสามารถเข้าถึงเยาวชนของชาติได้มากที่สุด แต่ก็ควรได้รับความร่วมมือจากหลายๆฝ่าย ดังที่ นิคม ทาแดง (2523:19) ได้กล่าวถึงสถาบันทางสังคมที่ทำหน้าที่ในการช่วยถ่ายทอดวัฒนธรรมไว้ดังนี้

1. ครอบครัว เพราะเป็นสถาบันแรกที่เยาวชนได้ใกล้ชิดเป็นเวลา ยาวนานจึงควรรู้จักวิธอบรม ปลูกฝังสิ่งที่ดีงามให้แก่บุตรหลานในครอบครัวและผู้ใหญ่ควรกระทำตน ให้เป็นตัวอย่างที่ดีด้วย
 2. สถาบันการศึกษา ซึ่งมีความสำคัญต่อเยาวชนไม่น้อยกว่า พ่อแม่ ครูอาจารย์ จึงควรเห็นความสำคัญในการปลูกฝังอบรมวัฒนธรรมที่ดีงาม ทั้งทำตัวให้เป็นตัวอย่างที่ดี หมั่นฝึกอบรม จัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ให้เด็กได้มีประสบการณ์อยู่เสมอ
 3. กลุ่มเพื่อน มีอิทธิพลต่อเด็กมาก โดยเฉพาะในเด็กวัยรุ่น เด็กจะ ได้รับวัฒนธรรมที่ดีและไม่ดีจากกลุ่มเพื่อนมากโดยไม่มีทางไตร่ตรอง ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับสังคม เด็กทุกระดับควรจัดให้เด็กได้อยู่ในสังคมที่เหมาะสม
 4. กลุ่มศาสนา วัฒนธรรมไทยมีรากฐานมาจากหลักการส่าระ และ วิชาการของศาสนา ผู้สืบทอดหลักธรรมทางศาสนาจึงเป็นอีกองค์หนึ่งที่จะช่วยปลูกฝังและส่งเสริม วัฒนธรรมไทยแก่เยาวชนและประชาชน
 5. สื่อสารมวลชน ปัจจุบันสื่อสารมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ มีอยู่แพร่กระจายมาก จึงมีอิทธิพลอย่างยิ่ง ที่ควรใช้เป็นเครื่องมือในการปลูกฝัง ส่งเสริมวัฒนธรรมไทยให้แก่ประชาชนในชาติ
- ถ้าทุก ๆ ฝ่ายสามารถให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะ ทำให้การส่งเสริมวัฒนธรรมไทยแก่คนในชาติ บรรลุผลได้ดียิ่งขึ้น

7. การศึกษากับการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย

การศึกษา เป็นกระบวนการทางสังคมกระบวนการหนึ่งที่สามารถ ถ่ายทอดเนื้อหาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ทักษะคติ กฎเกณฑ์ของสังคม ค่านิยม ความคิด ความเชื่อ รวมทั้งพฤติกรรมทุกรูปแบบของมนุษย์ สิ่งทางการศึกษาถ่ายทอดนี้คือ วัฒนธรรมนั่นเอง ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่งในการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมให้แก่ผู้เยาว์

เป็นที่ทราบกันดีว่าวัฒนธรรมของสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอทั้งใน รูปของการสร้างสรรค์สิ่งใหม่หรือเปลี่ยนแปลงในรูปของการดัดแปลงสิ่งที่มีอยู่แล้วให้เหมาะสม

กับสภาวะที่เปลี่ยนไปของสังคม วัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ย่อมมีการกระจายหรือเผยแพร่จากสังคมหนึ่งไปสู่สังคมหนึ่ง เครื่องมือที่ใช้ในการเผยแพร่วัฒนธรรมใหม่ ๆ หรือวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในที่สุดก็คือการศึกษา ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือของการเผยแพร่วัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในอีกด้วย

นิคม ทาแดง (2523:13) ซึ่งให้เห็นว่า การศึกษานอกจากจะทำหน้าที่เผยแพร่วัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปให้แก่สังคม บางครั้งการศึกษายังเป็นตัวการหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมให้แก่สังคมอีกด้วย กล่าวคือ การศึกษาเป็นตัวการที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรคสิ่งใหม่ทางวัฒนธรรมให้แก่สังคม เป็นแหล่งผลิตวัฒนธรรมใหม่ ๆ และเผยแพร่สิ่งที่ได้สร้างสรรค์นี้ให้แก่สังคมภายนอก

เมื่อพิจารณาความหมายและจุดมุ่งหมายของการศึกษาแล้วจะพบว่า การศึกษา คือ ชีวิต หรือการศึกษา คือ กระบวนการทุกอย่างของมนุษย์ ยกเว้นกระบวนการทางชีวภาพ การศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่ออบรมให้มนุษย์ในสังคมรู้จักวิถีการดำเนินชีวิตในสังคม นั่นคือให้เขาเข้าใจและเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของสังคมนั้นเอง ดังที่ เนลเลอร์ เอฟ. ฮอร์จ (Kneller F. George 1965 : 12) กล่าวว่า "การศึกษา ก็คือกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม (Enculturation) ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้ผู้เยาว์เข้าสู่วิถีชีวิตในสังคมที่เขาเป็นสมาชิกอยู่นั่นเอง" นอกจากนี้ เอกวิทย์ ณ ถลาง (2532 : 43) ได้กล่าวถึง บทบาทของการศึกษาในการสืบทอดและปรับปรุงวัฒนธรรมให้ทันสมัยสรุปได้ดังนี้ คือการศึกษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดปรับปรุงและพัฒนาวัฒนธรรม การกิจหลักของการศึกษาคือ การถ่ายทอดวัฒนธรรม (cultural Transmission) ดังนั้น การศึกษาไม่เพียงแต่ให้ความรู้ ความคิด ที่ทันกับความเปลี่ยนแปลงของโลกเท่านั้น แต่ต้องให้คุณธรรม ศีลธรรม เพื่อเป็นสติเห็นยวัญมิให้ผู้มีความรู้เอาเปรียบผู้ไม่มีและรู้จักปรับตัวให้ผสมกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม และเจลิชว มณีเลิศ (2529:28) ได้กล่าวถึง บทบาทของการศึกษาในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ควรประกอบด้วย การทำความเข้าใจกับประชาชนในเหตุผลของการอนุรักษ์ การมองเห็นอุปสรรคและอันตรายต่อมรดกทางวัฒนธรรมการซึ่งองค์ประกอบที่เกื้อกูลการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและการดำเนินการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

กล่าวโดยสรุป การศึกษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่คนในสังคม ดังนั้น จุดมุ่งหมายของการศึกษาจึงเป็นไปเพื่อพัฒนาและอนุรักษ์วัฒนธรรมเป็นสำคัญ การจัดการศึกษาของชาติจึงต้องจัดให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมอันเป็นมรดกของชาติ สถาบันการศึกษาหรือโรงเรียนจะต้องจัดการเรียนการสอนและการอบรมให้ผู้เรียนได้บรรลุผลตามจุดหมายของหลักสูตร โดยโรงเรียนจะต้องจัดกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียนหลายรูปแบบเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

8. บทบาทของครูสังคมศึกษาในการจัดการเรียนการสอนเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

ในการจัดการศึกษา นอกจากเนื้อหาวิชา หลักสูตร และองค์ประกอบอื่นๆจะมีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของการศึกษาแล้ว ส่วนประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะผลักดันให้การจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จก็คือครู โดยเฉพาะครูสังคมศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทโดยตรงในการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ดังที่ อารณ สุขพิชัย (2529 : 46) ได้กล่าวว่า บุคคลที่นับว่ามีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่อนุรักษ์วัฒนธรรม คือ ครูผู้สอนสังคมศึกษา เพราะวิชานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของคนในชาติ ครูสังคมศึกษา จึงต้องหมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมและปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน ซึ่ง สันต์ ชรรมบำรุง (2523 : 178) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูสังคมศึกษาไว้ดังนี้

1. บทบาทในการให้การศึกษากับบุคคลในสังคม
2. บทบาทในการรักษาเสถียรภาพความมั่นคงของประเทศหรือสังคม
3. บทบาทเกี่ยวกับการพัฒนาบุคคลให้เป็นพลเมืองดี
4. บทบาทในการเป็นผู้นำของสังคม
5. บทบาทในการศึกษาวิจัยและวิเคราะห์สังคม
6. บทบาทเกี่ยวกับวัฒนธรรม
7. บทบาทในการปฏิรูปสังคม

ครูสังคมศึกษาจึงมีหน้าที่รับผิดชอบในการให้ความรู้พื้นฐานที่สำคัญที่เกี่ยวกับสังคมที่อาศัยอยู่ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับลักษณะและสภาพแวดล้อมของสังคมทั่วไปที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นครูสังคมศึกษาคควมีความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับเอกลักษณ์และวัฒนธรรมประเพณีของไทย

ตลอดจนหลักคำสอนที่ขัดกั้ทั้งควรนำมาปฏิบัติได้อย่างจริงจัง ก่อนที่จะปลูกฝังสิ่งเหล่านี้ให้เกิดขึ้นกับนักเรียน

9. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

กิจกรรมเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของการเรียนการสอนเพราะกิจกรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเรียนการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอนในวิชาสังคมศึกษา เป็นการวัดประสพการณ์ในลักษณะที่มีส่วนสัมพันธ์กับบทเรียนที่หลักสูตรกำหนดไว้ ซึ่งสิริวรรณ ศรีพหล (2526:67) เสนอแนะไว้ดังนี้

1. ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจในเนื้อหาสาระอย่างถ่องแท้
2. พัฒนาทักษะให้เกิดแก่ผู้เรียนทั้งทักษะในด้านวิชาการ เช่น ฝึกฝน

กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล ฝึกฝนการค้นหาคำหรืออย่างมีระบบระเบียบ และทักษะทางสังคม เช่น เป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่มตามระบอบประชาธิปไตย มีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น เปลี่ยนแปลงทัศนคติไปในทางที่ดี หรือมีค่านิยมที่พึงประสงค์

ดังที่กล่าวแล้วว่ากิจกรรมเป็นเครื่องมือที่จะนำผู้เรียนไปสู่วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ซึ่งครอบคลุมพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน คือความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระ ทักษะ และค่านิยมดังนั้นกิจกรรมการเรียนการสอนจึงต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติ ซึ่งผู้สอนจะเป็นผู้คอยช่วยเหลือกระตุ้นให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมนั้นๆอย่างมีลำดับขั้นตอน รวมทั้งเป็นผู้วางแผนการจัดกิจกรรม

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ในความสำคัญของการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย สร้างความรู้สึกหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรม ให้มีสำนึกในการปกป้องรักษาวัฒนธรรมไทย มีทักษะในการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ในวิชาสังคมศึกษา ต้องพิจารณาลักษณะของเนื้อหาวิชาและวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยมุ่งเน้นเกี่ยวกับปัญหาวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต กิจกรรมที่จัดให้

ผู้เรียนนั้น จะต้องช่วยให้ผู้เรารู้จักค้นคว้าหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาได้ถูกต้อง ได้พัฒนาความคิดในเชิงวิเคราะห์ วิเคราะห์ มีเหตุผล และมีทักษะในการแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับสาเหตุของปัญหา

ดังนั้นในการจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยในการเรียนการสอนวิชา สังคมศึกษา ควรเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมให้มากที่สุด ซึ่งครูสังคมศึกษาอาจใช้หลักการต่อไปนี้

1. ครูผู้สอนควรเฝ้าหาความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มเติมอยู่เสมอ ให้ออกกับความก้าวหน้าทางวิทยาการ
2. การสอน และการอบรมทางวัฒนธรรมมีลักษณะเป็นสิ่งมีชีวิต การสอนจึงต้องเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ 2525 : 14-15)

ในการถ่ายทอดให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมไทยนั้น ครูสังคมศึกษาสามารถทำได้ใน 3 ลักษณะ คือ

ประการที่ 1 ต้องสอนให้เห็นถึงความสำคัญและคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อเป็นพื้นฐานก่อนที่จะเรารู้วัฒนธรรมไทยส่วนรวม

ประการที่ 2 ต้องชี้ให้เห็นว่า เราเสริมสร้างและสืบทอดวัฒนธรรมไทยไปเพื่ออะไร

ประการที่ 3 เราจะมีวิธีอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมไทยอย่างไร

นอกจากนี้ มีนักการศึกษาที่สนใจเรื่องวัฒนธรรมหลายท่านได้เสนอแนะแนวทางในการจัดการเรียนการสอนเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไว้ดังต่อไปนี้

สุจริต เพ็ชรชอบ (2514 : 110-111) ได้เสนอแนะวิธีการถ่ายทอดวัฒนธรรมไว้ดังนี้

1. สอนในชั้นเรียน หรือสอดแทรกในวิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม เช่น วิชาศิลปศึกษา สังคมศึกษา และภาษาไทย
2. จัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น ชุมนุมศิลป์ ชุมนุมสังคมศึกษา

ชุมนุมภาษาไทย ชุมนุมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย หรือจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรม

เช่น การแสดงละครจากวรรณคดี การเล่นเกมของไทย การบรรยายเกี่ยวกับศิลป วัฒนธรรม การศึกษานอกสถานที่ทำนองวรรณคดีสัญจร โบราณคดีสัญจร การจัดนิทรรศการต่างๆ เช่น งานลอยกระทง หรือจัดงานวันสำคัญทางพุทธศาสนา

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2528 : 123-136) ได้เสนอตัวอย่างกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

1. กิจกรรมที่เกี่ยวกับการทัศนศึกษา
2. กิจกรรมที่เกี่ยวกับสมาชิกด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย
3. กิจกรรมเกี่ยวกับการบำเพ็ญประโยชน์ เช่น กลุ่มรักษาความสะอาดที่

สาธารณะ เป็นต้น

4. กิจกรรมการศึกษาค้นคว้าจากห้องสมุด
5. กิจกรรมอื่นๆที่จัดขึ้นตามวาระและโอกาสที่สำคัญ

สิทธิชัย นิตินาดา (2529 : 137-143) ได้เสนอแนะวิธีการถ่ายทอดและพัฒนาวัฒนธรรมในโรงเรียนไว้สรุปได้ดังนี้คือ

1. ปรับปรุงกระบวนการการเรียนการสอนวิชาต่างๆที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยด้วยการให้ความรู้ทางทฤษฎีและให้นักเรียนลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง
2. ในการเรียนการสอน ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เห็นและสัมผัสกับศิลปวัฒนธรรมไทยตลอดจนได้ร่วมกิจกรรมในการส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมไทยด้วย
3. ครูต้องพยายามเข้าใจนักเรียนและลงไปคลุกคลีกับกิจกรรมที่เด็กจัดขึ้น เพื่อสร้างความเชื่อถือศรัทธาอันจะช่วยให้ครูสามารถแนะนำ และโน้มน้าวให้เด็กหันมาสนใจในกิจกรรมวัฒนธรรม
4. สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมต่างๆที่เป็นการส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมไทยโดยให้นักเรียนและประชาชนได้มีส่วนร่วมด้วย เพื่อให้เรียนรู้และตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมไทย

5. ครูต้องศึกษา ค้นคว้า และวิจัยวัฒนธรรมไทย เพื่อทราบแก่นสารเนื้อแท้ของวัฒนธรรมด้านต่างๆ แล้วนำมาสั่งสอนอบรมนักเรียน ขณะเดียวกันก็ทำการเผยแพร่ผลการศึกษาไปสู่ประชาชนทั่วไปด้วย

อัจฉรา ทองพลาย (2530 : 100-102) ได้เสนอแนะวิธีการถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยโดยการจัดกิจกรรมต่างๆดังต่อไปนี้ คือ

1. การนำภาพและวัสดุของจริงเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยมาใช้ประกอบการเรียนการสอน
2. ฉายภาพยนตร์ สไลด์ फिल्मสตริปที่บันทึกภาพศิลปะและวัฒนธรรมไทยมาฉายให้นักเรียนชมในชั่วโมงเรียนหรือในงานนิทรรศการที่จัดขึ้นในโรงเรียน
3. จัดนิทรรศการและแผ่นป้ายนิเทศเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยขึ้นในโรงเรียนเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางศาสนาและประเพณีต่างๆ
4. จัดให้นักเรียนไปทัศนศึกษาเพื่อชมงานเทศกาล งานประเพณี และงานหัตถกรรมพื้นบ้านในท้องถิ่น
5. จัดหาหนังสือ วารสาร และสิ่งตีพิมพ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย ไว้ในห้องสมุดของโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนและผู้สนใจได้ศึกษาค้นคว้า
6. จัดทำรายการเสียงตามสายในเวลาพักกลางวัน
7. จัดอภิปรายและโต้วาทีเกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรมไทย
8. จัดตั้งชุมนุมหรือศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมไทยขึ้นในโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมมากขึ้น
9. เชิญผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมไทยมาเป็นวิทยากรบรรยายความรู้ให้แก่ นักเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2533:1) ได้เสนอแนะหลักการสำคัญในการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมในสถานศึกษาและชุมชน ไว้ดังนี้

1. นำปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในสถานศึกษาและชุมชนมาดำเนินการแก้ไข

2. ให้ผู้เรียนหรือผู้ร่วมกิจกรรมแก้ไขปัญหาวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นนั้นด้วยการปฏิบัติจริง

3. ให้เป็นกิจกรรมที่ร่วมคิดร่วมทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบกลุ่ม

4. เป็นกิจกรรมที่มีความหมายต่อตัวผู้เรียน ผู้ลงมือทำ ชุมชน ประเทศชาติ

และโลก

5. ให้ผู้ทำกิจกรรมเกิดความตระหนัก และเกิดความภาคภูมิใจที่ได้ทำ

ประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวม

โรเบิร์ต อี คิง (Robert E. King 1979:4116-A) เสนอแนะว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับวัฒนธรรม ควรจัดทัศนศึกษาร่วมกับการสอนในชั้นปกติ นักเรียนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สูงขึ้น และมีทิศทางของเจตคติโน้มเอียงไปในทางที่พึงปรารถนามากขึ้น

ในเรื่องค่านิยมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมนั้น นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในสังคมไทยปัจจุบันซึ่งคนไทยโดยเฉพาะวัยรุ่นมักจะมีค่านิยมที่ผิด ๆ โรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นสถาบันที่จัดการศึกษาให้กับเยาวชนในวัยนี้จึงควรมีแนวทางในการสอนค่านิยมในโรงเรียน เพื่อให้บรรลุเจตนาที่จะให้นักเรียนมีค่านิยมที่ดีงามดังวัตถุประสงค์ของวิชาสังคมศึกษา ซึ่งครูสังคมศึกษาสามารถใช้แนวทางต่อไปนี้ คือ

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2515 : 57-60) ได้เสนอแนะวิธีสอนค่านิยมในโรงเรียนไว้ 20 วิธี และต้องใช้พร้อม ๆ กันหลายวิธีจึงจะได้ผลดีซึ่งสรุปผลได้ดังนี้

1. การจัดสิ่งแวดล้อม หรือ แบบวัฒนธรรมในโรงเรียนให้เป็นที่พึงปรารถนา
2. สิ่งใดที่เป็นค่านิยมที่ดีงาม เป็นสิ่งที่เราต้องการให้รู้กับบรรจุเข้าไปในหลักสูตร และกระบวนการสอนทั้งหมด
3. วิธีให้แบบอย่างที่ดี
4. การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างบุคคลหรือกลุ่มย่อยในสังคมนั้น ๆ
5. จัดวิชาพิเศษ เพื่อปลูกฝังค่านิยมที่พึงปรารถนา
6. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้เด็กได้คลุกคลีกับสิ่งดีงาม

7. การฝึกวิธีให้เหตุผลในหมู่เด็กกับครูในชั้นต้น
8. การให้คำขวัญและคติพจน์
9. การให้รางวัลและการลงโทษ
10. ใช้วัสดุทัศนวัสดุ เพื่อช่วยเสริมให้การแสดงออกของค่านิยมนั้นมีผลจริงจังและมีความประทับใจทางอารมณ์
11. ตั้งองค์การนิสิต หรือสโมสรนิสิตหรือนักศึกษา และปล่อยให้เขาได้มีปฏิกริยากันเองในเรื่องของค่านิยม
12. ให้สถาบันการศึกษาหรือโรงเรียนออกไปทำงานร่วมกับชุมชน
13. วิธึแนะแนว ในกรณีที่บางคนมีค่านิยมที่ผิด
14. ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนมากขึ้น
15. กำหนดกิจวัตร หรือระเบียบแบบแผนการกระทำไว้เป็นประเพณีประจำสถาบันนั้น
16. วิธี Home room เป็นโอกาสที่จะปลูกฝังทัศนคติที่ดี
17. จัดกิจกรรมทางศาสนาทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
18. การจัดประชุมใหญ่ ซึ่งมีผลในเชิงจิตวิทยา
19. การนำไปศึกษานอกสถานที่ เป็นการกระตุ้นค่านิยมที่ดียิ่ง
20. การจัดงานขึ้นเป็นพิเศษเป็นบางเรื่องเพื่อหวังผลในเรื่องค่านิยม

ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยนั้น ควรให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรงและมีส่วนร่วมในกิจกรรมให้มากที่สุด โดยเน้นให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้งเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทยและตระหนักต่อปัญหาการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยเพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ฉะนั้นการที่จะเกิดการยอมรับและปฏิบัติตามจนเป็นนิสัย จึงต้องมีการปลูกฝัง (Inculcate) ตั้งแต่วัยเด็กทั้งนี้โดยมิใช่การบอกหรือแนะนำอย่างเดียวแต่ครูสังคัมศึกษาต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ไว้โดยไม่วันทวิญญูกับวัฒนธรรมใหม่ ๆ ที่หลั่งไหลเข้ามา แต่รู้จักรับเอาสิ่งที่ดีมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสังคมเรา ครูสังคัมศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญทั้งในการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนวัฒนธรรมไทยในโรงเรียนมัธยมศึกษา

1. งานวิจัยภายในประเทศ มีดังนี้

กอบแก้ว สิงห์ดี (2521 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของนิสิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มีต่อวัฒนธรรมไทย" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนิสิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีต่อวัฒนธรรมไทยด้านภาษา ศิลปกรรมวรรณคดี ศาสนา จรรยา มารยาท การแต่งกาย ตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณีไทย โดยผู้วิจัยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างประชากรซึ่งเป็นนิสิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2520 จำนวน 378 คน ผลการวิจัยพบว่า ด้านความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม นิสิตส่วนใหญ่ เข้าใจความหมายและลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมเป็นอย่างดี ในด้านความรู้สึกซาบซึ้งต่อวัฒนธรรมไทย นิสิตส่วนใหญ่มีความคิดเห็นและซาบซึ้งต่อลักษณะความสำคัญของวัฒนธรรมไทย ด้านศิลปกรรม ภาษา ศาสนา จรรยา มารยาท การแต่งกาย และขนบธรรมเนียมประเพณี บางอย่างในทางดี ส่วนความรู้สึกที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมไทยนั้น นิสิตมีความเห็นว่า วัฒนธรรมไทยด้านการใช้ภาษา ความศรัทธาที่มีต่อศาสนา ความรู้สึกที่มีต่อวรรณคดีไทย การแต่งกาย การยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี การเคารพยกย่องผู้ใหญ่ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่เลวลง

ประสาร มาลากุล ณ ออยุธยา (2523 : III-IV) ได้ทำวิจัยเรื่อง "ค่านิยมและความคาดหวังของเยาวชนไทย" เพื่อศึกษาค่านิยมและความคาดหวังของเยาวชนไทย ที่แสดงออกในเรื่องการศึกษา อาชีพ ครอบครัว ศาสนา สังคมและชีวิต โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 5 และนิสิตนักศึกษาจากทุกภาคของประเทศไทย จำนวน 3,000 คน โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า ผลการวิจัยปรากฏว่า ค่านิยมของเยาวชนที่ได้รับความสำคัญสูงสุดคือ ความมั่นคง ปลอดภัย เป็นระเบียบ และอนุรักษ์นิยม ค่านิยมที่ได้รับความสำคัญในระดับค่อนข้างสูง คือ คุณธรรมและศาสนา รางวัล และสิ่งตอบแทนเชิงวัตถุ ความใจกว้าง ก้าวหน้า และทันสมัย ค่านิยมเกี่ยวกับความสันโดษ มีชัยศักดิ์ ได้รับความสำคัญน้อยที่สุด และเน้นความสำคัญของค่านิยมด้านความสามารถและความเป็นอิสระ

แก้ตัว โดยคาดหวังมากที่จะพึ่งพาตัวเองได้เต็มที่ด้วยการยึดถือความสามารถและความตั้งใจพยายามของตนเองเป็นปัจจัยหลักในการสร้างความสำเร็จในชีวิต โดยทั่วไปเขา�ชนมีความพอใจในสภาพของสังคมไทยและศาสนาซึ่งเห็นว่ามีปัญหาสำคัญหลายประการแต่เขา�ชนส่วนใหญ่มีความนิยมยึดมั่นคาดหวังต่อคุณค่าและความสำคัญของศาสนาในอนาคต มีความคาดหวังดีต่อการปรับปรุงแก้ไขปัญหาสภาพการณ์ต่าง ๆ ในปัจจุบัน

กมล รอดคล้าย (2525 : ง-จ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับบทบาทของครูในการอนุรักษ์ และสืบทอดวัฒนธรรมไทย" เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การค้นคว้าศึกษา การเข้าร่วมกิจกรรม และเผยแพร่ความรู้แก่ชุมชน และการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นครูภาษาไทย จำนวน 203 คน ที่สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 3 จำนวน 20 โรงเรียน โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า ผลการวิจัยปรากฏว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรส่งเสริมให้มีการฝึกมารยาทและการปฏิบัติตนที่ดีในสังคม จัดตั้งชุมชนเกี่ยวกับภาษา และวัฒนธรรมไทย จัดอบรมความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมท้องถิ่นให้นักเรียน ส่งเสริมการนำแหล่งความรู้ในชุมชนมาประกอบการเรียนการสอน ครูควรมีบทบาทในการศึกษาค้นคว้าโดยรวบรวมความรู้ด้านวัฒนธรรม จากแหล่งความรู้ในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมท้องถิ่นและงานประเพณีต่างๆ ศึกษาและทำความเข้าใจนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ บทบาทของครูในด้าน การเข้าร่วมกิจกรรมและเผยแพร่ความรู้แก่ชุมชน ครูควรจัดตั้งชมรมหรือสมาคมครูภาษาไทย ส่งเสริมให้เขา�ชน ผู้นำชุมชน กักศศึกษาหรือเข้ารับการอบรมความรู้ด้านวัฒนธรรมไทย บทบาทในด้านการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ครูควรให้คำแนะนำและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เขา�ชน แสดงความกตัญญูต่อบุพพการี มีความเมตตาต่อผู้อื่น มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและแต่งกายเหมาะสมตามขนบธรรมเนียมประเพณี

ดวงกมล จันทร์ส่ม (2527 : 136-138) ได้ทำวิจัยเรื่อง "การศึกษาการจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร" เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรจากผู้บริหารโรงเรียน 189 คน และหัวหน้า

หมวดกิจกรรม จำนวน 78 คน ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขต กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า เป้าหมายการจัดกิจกรรมด้านสถาบันชาติมุ่งให้เกิดความรัก ภาควิชาและห่วงใยในเอกราชและอธิปไตยของชาติ สถาบันศาสนา มุ่งให้เป็นพลเมืองดี โดยปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ มุ่งให้จงรักภักดีเกิดทศนสถาบันพระมหากษัตริย์ วิธีการจัดโดยจัดป้ายกิจกรรม จัดประกวด นิทรรศการ อบรมความรู้ ตั้งชุมชนส่งเสริมเอกลักษณ์ของชาติและอภิปรายเป็นส่วนใหญ่ ปัญหาการจัดกิจกรรมขาดงบประมาณ สถานที่จำกัด ปัญหาบุคลากร ปัญหาความเข้าใจเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของชาติ

วิไล โกสุม (2529 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาการจัดการศึกษาเพื่ออนุรักษ์และเสริมสร้างวัฒนธรรมไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร" โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการศึกษาเพื่ออนุรักษ์และเสริมสร้างวัฒนธรรมไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นครูผู้สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและนักเรียน จำนวน 601 คน โดยใช้แบบสอบถามสำหรับครูและนักเรียน และแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ผลการวิจัยปรากฏว่า ด้านหลักสูตร ครูมีความเห็นว่า วัฒนธรรมที่กำหนดไว้มากที่สุด คือ วัฒนธรรมด้านค่านิยมการพึ่งตนเอง ชยันตมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ ส่วนนักเรียนมีความเห็นว่าวัฒนธรรมที่หลักสูตรกำหนดเนื้อหาให้เรียนมากที่สุด คือ วัฒนธรรมด้านภาษาไทย ด้านการจัดการเรียนการสอน ครูมีความเห็นว่า ครูสอนสอดแทรกวัฒนธรรมด้านค่านิยมการรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ใช้วิธีบรรยายวัฒนธรรมด้านประเพณี และวัดผลด้านความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรมด้านภาษาไทยมากที่สุด ด้านการจัดการกิจกรรมนักเรียน ครู และนักเรียนคิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับการกำหนดกิจกรรมนักเรียน จุดมุ่งหมายของกิจกรรมที่ส่งเสริมวัฒนธรรมในปี พ.ศ. 2526-2527 ประเภทของกิจกรรม และกิจกรรมที่ส่งเสริมวัฒนธรรมที่โรงเรียนจัด ปัญหาการจัดการศึกษา ได้แก่ ปัญหาอิทธิพลสิ่งแวดล้อมค่านิยมในสังคม และการเป็นแบบอย่างของครู

เขาวลัษณ์ ไชยประสิทธิ์ (2530 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในกรุงเทพมหานคร ที่มีต่อวัฒนธรรมไทย" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในกรุงเทพมหานคร ที่มี

ต่อวัฒนธรรมไทย ในสาขามนุษยศาสตร์สาขาศิลป์ สาขาการช่างฝีมือ สาขาคหกรรมศิลป์ และสาขา กีฬาและนันทนาการ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาใน กรุงเทพมหานคร จำนวน 696 คน โดยใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่เห็น ด้วยเป็นอย่างมากและยอมรับวัฒนธรรมไทย ซึ่งปรากฏเด่นชัดตามแต่ละสาขาดังต่อไปนี้ คือ ในสาขามนุษยศาสตร์เห็นด้วยว่า ศิลปินของพ่อขุนรามคำแหงมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และ ประเทศไทยมีประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์นำภาคภูมิใจของคนไทยทั้งชาติ ในสาขาศิลป์เห็นด้วยว่า ภาษาไทยจัดเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่ง และเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน เป็นเรื่องราวที่ให้ความรู้และความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน ส่วนในสาขาการช่างฝีมือเห็นด้วยว่า การวาดรูปเกี่ยวกับลายไทยหรือแบบไทย เช่น ลายกนก เป็นสิ่งที่มีค่าควรแก่การส่งเสริมและเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านของไทยควรแก่การส่งเสริมให้เป็นอาชีพอย่างกว้างขวาง สำหรับในสาขาคหกรรมศิลป์ เห็นด้วยว่าการประหยัดและการออมจะทำให้ครอบครัวมีความมั่นคง และมีความเป็นอยู่ดีขึ้น และมารดาควรเลี้ยงลูกด้วยน้ำนมตนเอง และในสาขากีฬาและนันทนาการ เห็นด้วยว่ามวยไทยเป็นศิลปการป้องกันตัวที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของชาติและการเล่นตะกร้อ เป็นการบ่งบอกถึง ศิลปแบบไทยที่ควรแก่การสนับสนุน

วิจิต ลือพีช (2531 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาบทบาทของครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดปราจีนบุรีที่มีต่อการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทของครูสังคัมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดปราจีนบุรีที่มีต่อการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในโรงเรียน ชุมชนและทางวิชาการ 2) เปรียบเทียบบทบาทของครูสังคัมศึกษา โดยจำแนกตามประสบการณ์ การสอนและคุณวุฒิทางการศึกษา 3) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน อนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยพร้อมทั้งวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้เป็นครูสังคัมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดปราจีนบุรี ปีการศึกษา 2530 จำนวน 102 คน โดยใช้แบบสอบถามผลปรากฏว่า 1) ครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ส่วนบทบาทด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่จัดกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติ มีการศึกษาหลักสูตร และจัดเนื้อหาวางแผน

การเรียนการสอนด้านวัฒนธรรม เกี่ยวกับบทบาทด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ที่ครูสังคมศึกษาปฏิบัติมาก คือ การร่วมมือกับหน่วยงานที่ตั้งอยู่ในชุมชนเพื่อให้มีการฟื้นฟูประเพณีต่าง ๆ ของท้องถิ่น ส่วนบทบาทด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการที่ปฏิบัติ คือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างการฝึกอบรมทางด้านวัฒนธรรมไทย 2) บทบาทของครูสังคมศึกษาจำแนกตามประสิทธิภาพการสอนและคุณวุฒิทางการศึกษาไม่แตกต่างกัน 3) ปัญหาและอุปสรรคที่ครูสังคมศึกษาประสบคือ ขาดการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยขาดบุคลากรและงบประมาณ

สรุปงานวิจัยภายในประเทศ

งานวิจัยภายในประเทศ ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็น บทบาทของครูและนักเรียนที่มีต่อวัฒนธรรมไทย ส่วนในเรื่องสภาพและปัญหา มีผู้ทำการวิจัยน้อยมาก และเป็นการศึกษาเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการศึกษา ยังไม่มีผู้สนใจศึกษาเฉพาะในเรื่องสภาพและปัญหาการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. งานวิจัยในต่างประเทศ

ลอรา แอนน์ เกรดดี (Laura Ann Grady 1980:5221) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "A Comparison of Selected Social Values in Students Attending Catholic Schools with those of Students Attending Public School" เพื่อศึกษาว่าการสอนในโรงเรียนคาทอลิกจะมีผลต่อทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อค่านิยมต่างๆในการเห็นประโยชน์ของผู้อื่น (altruism) ความเป็นอิสระ (independence) ความน่าไว้วางใจ (trust-worthiness) มากน้อยเพียงใด ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนรัฐบาลกับโรงเรียนคาทอลิกในภาคตะวันตกกลาง (Mid-West) ของสหรัฐอเมริกา มีทั้งโรงเรียนที่อยู่ในเมืองใหญ่ เมืองเล็ก ชานเมือง และในชนบทรวมตัวอย่างประชากรทั้งสิ้นจำนวน 300 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม 42 ข้อ ใช้สถิติในการวิจัยคือ Analysis of Variance ผลการวิจัยพบว่านักเรียนหญิงมีแนวโน้มเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

มากกว่านักเรียนชาย และพบว่ากลุ่มที่มีทัศนคติด้านบวกต่อค่านิยมดังกล่าวมักเป็นเด็กมาจากครอบครัวชนชั้นกลาง และพบว่าอันดับในการเป็นสมาชิกในครอบครัวไม่มีผลต่อค่านิยมเหล่านี้ที่ทัศนคติของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายคล้ายกับนักศึกษามหาวิทยาลัยปีที่ 1 (ได้มีผู้ศึกษาไว้เมื่อปี 1962-1963) แสดงว่าประสบการณ์ในมหาวิทยาลัย หรือการเปลี่ยนแปลงฐานะของนักเรียนไม่มีผลต่อทัศนคติด้านค่านิยมมากนักสรุปได้ว่าประเภทของโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนรัฐบาลหรือโรงเรียนคาทอลิก ลักษณะสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนในเมือง ชานเมือง ชนบท ไม่เป็นตัวแปรสำคัญต่อทัศนคติของนักเรียนต่อค่านิยมดังกล่าว

วินเซนต์ ชุกูวากา โอสากวี (Vincent Chukwuka Osakwe 1981:2056-A, 2057-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Moral Education: Discussion Skills for a Beginning Experience in the Use of Kohlberg's Stage-Developmental Model (For Nigerian Secondary School Teachers)" การวิจัยครั้งนี้ต้องการเสนอพัฒนาการของหลักสูตรการสอนของครูโดยมีแบบอย่างพัฒนาการของโคลเบอร์ก ซึ่งกล่าวถึงว่าพัฒนาการทางจริยธรรมเกิดขึ้นทีละขั้นในโครงสร้างทั้ง 6 เป็นลำดับอันเป็นผลจากปฏิริยาสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ทุกคนจะผ่านขั้นต่างๆ โดยไม่มีใครกระโดดข้ามขั้น แต่ว่าก้าวช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การแก้ปัญหาทางสังคมอย่างสม่ำเสมอเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่จะเปลี่ยนจริยธรรมขั้นหนึ่งไปยังอีกขั้นหนึ่ง ในการนี้อาจช่วยได้โดยการชี้แจงอภิปราย ซึ่งต้องมีการนำเรื่องแต่ละเรื่องที่จะช่วยในการพัฒนาของโคลเบอร์กนำไปสู่สถานการณ์ที่ชัดเจน สภาพการณ์เช่นนี้ ครูในฐานะผู้นำต้องรู้จักชะการชี้แจงอันประกอบด้วย

1. ความสามารถที่จะรู้ว่าคำตัดสินนั้นอยู่ในขั้นใด
2. ความสามารถในการกระตุ้นให้ไปสู่ขั้นที่สูงขึ้น

วิธีการที่ใช้เป็นแบบประเมินผลซึ่ง 1. เตรียมเนื้อหาในหลักสูตร 2. ทดลองกับกลุ่มครู 3. ปรับปรุงผลและนำไปใช้ในที่ที่สุด จุดมุ่งหมายของการทดลองนี้เพื่อประเมินว่าขอบเขตใดในหลักสูตรที่จะช่วยเสริมการสอนข้างต้น เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินเป็นแบบปรับปรุงของเรสส์ (Res's Defining Issues Test) ใช้กับกลุ่มตัวอย่างประชากรครูที่เข้าร่วมประชุมฝึกอบรม ผลการวิจัยพบว่า ครูสามารถเรียนรู้การตัดสินใจทางจริยธรรมได้มากกว่า 75 เปอร์เซ็นต์

อเล็กซานเดอร์ มินิเตอร์ (Alexander Minitter 1982 : 4262-A) ได้ทำวิจัยเรื่อง "Boundary Lining : Black and White Students and Adults Study their Community Through and Ethnographic / Ethnohistoric Perspective" โดยศึกษาถึงการนำความรู้ทางวัฒนธรรมมาประกอบการเรียนการสอน และการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษา นอกจากนี้ยังได้ศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นโดยอาศัยแนวการศึกษาทางชาติพันธุ์วิทยา โดยให้นักเรียนผิวขาว ผิวดำและผู้ใหญ่ในแฟรงค์เฟิร์ตตะวันออกของเมืองฟิลาเดลเฟีย รัฐเพนซิลวาเนีย เข้าร่วมศึกษา ในโครงการศึกษาประวัติความเป็นมาของประชาชนในชุมชน โดยการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน รวมทั้งจากเทปบันทึกเสียง เอกสารและอุปกรณ์ต่างๆ การสัมภาษณ์ใช้คำถามเกี่ยวกับความเชื่อ ทศนคติแนวคิดในแง่ของเชื้อชาติ ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคมและศาสนา ผลการวิจัยได้อธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับสมาชิกในชุมชน ช่วยให้เข้าใจชุมชน และประชาสัมพันธ์ วัฒนธรรมของโรงเรียนและวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิมให้เข้ากันได้

โรนัลด์ พอล ลองโกบาร์ดี (Ronald Paul Longobardi 1982 : 3959-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "The Effects of Teacher Training Sessions on the Moral Development of their Students" มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลของครูที่ใช้เหตุผลในการสอนจริยธรรมกับนักเรียนโดยใช้ลำดับขั้นการพัฒนาจริยธรรมของ โคลเบิร์ก (Kolberg) โดยตั้งสมมติฐานว่าครูที่เคยได้รับการพัฒนาจริยธรรมด้วยตนเองมาโดยเฉพาะย่อมพัฒนาจริยธรรมนักเรียนได้ดีกว่าครูที่ขาดประสบการณ์ด้านนี้ กลุ่มตัวอย่างประชากร คือ ครูโรงเรียนขนาดกลางที่อยู่ในตำบลเล็ก ๆ ทางตะวันตกของบอสตัน ครูเหล่านี้ได้ผ่านการฝึกฝนทั้งในด้านเทคนิคการนำมอภิปราชทางจริยธรรมและยังเข้าร่วมในการอภิปรายทางจริยธรรมที่ยาก ๆ เพื่อส่งเสริมและยกระดับขั้นขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมในตนเองของครูเหล่านั้น ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม The Delfining Issues Test ให้ครูและนักเรียนตอบก่อนและหลังกระบวนการ และใช้แบบสอบถามเดียวกันกับครู อีกกลุ่มในกลุ่มควบคุมที่ไม่เคยมีประสบการณ์ด้านพัฒนาจริยธรรมมาก่อน โดยใช้ครูและนักเรียนตอบก่อนและหลังกระบวนการเช่นกัน ผลการวิจัยพบว่า ทั้งกลุ่มครูที่เคยมีประสบการณ์และกลุ่มควบคุมมีระดับขั้นของการพัฒนาทางจริยธรรมดีขึ้น เมื่อนำทั้ง

2 กลุ่มมาเปรียบเทียบแล้ว ปรากฏว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ผู้วิจัยจึงสรุปว่า (1) การใช้การอบรมครูยังไม่เพียงพอ (2) ผู้วิจัยคิดว่ามีนัยสำคัญอยู่ตรงที่ว่าครูแต่ละคนแม้จะรู้และเข้าใจสถานการณ์ยาก ๆ ก็ตาม แต่อาจมีปฏิกิริยาแตกต่างกันตามประสบการณ์ของเขา (3) อาจเป็นไปได้ กรณีที่ครูยังไม่เข้าใจสถานการณ์ที่ยากนั้นจริงจนกว่าเขาจะมีประสบการณ์ด้วยตัวของเขาเอง ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่าการวิจัยครั้งต่อไปควรมุ่งวิจัยในชั้นเรียนกับครูในฐานะที่เป็นผู้พัฒนาจริยธรรมให้ดีขึ้น

สรุปงานวิจัยในต่างประเทศ

งานวิจัยในต่างประเทศที่ผู้วิจัยได้ศึกษาส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวกับทัศนคติและการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของบุคคล นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่เกี่ยวกับการนำความรู้ทางวัฒนธรรมมาประกอบการเรียนการสอน งานวิจัยดังกล่าวนี้บ่งชี้ว่าให้ประโยชน์ต่อการศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขโดยขอความร่วมมือจากโรงเรียน ครอบครัว สื่อมวลชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย บรรลุผลสำเร็จมากขึ้น